

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Linda Zikmundová

**Divadelní noviny (počátky, vývoj a
současnost)**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Linda Zikmundová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: červen 2009

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ZIKMUNDOVÁ, Linda.: *Divadelní noviny (počátky, vývoj a současnost)*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. 2009. 60 s. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CsC.

Anotace

Diplomová práce „Divadelní noviny (počátky, vývoj a současnost)“ pojednává o jednom z nejrozšířenějších českých divadelních periodik současné doby. Práce nejprve uvádí do kontextu vývoj českého divadelnictví ve druhé polovině 20. století, po té přináší přehled vývoje divadelních periodik v inkriminovaném období a představuje nejvýznamnější periodika dané doby. Zaměřuje se také na tituly, které vycházejí v současnosti a představují konkurenci Divadelních novin. Pokud jde o samotné Divadelní noviny, ty pak zkoumá z hlediska jejich obsahu i z hlediska proměn redakce. Zároveň se snaží vyložit vývoj Divadelních novin od roku 1992 do současnosti.

Annotation

Diploma thesis „Theatre Newspaper (beginning, development and present)“ deals with one of the most common Czech theatre magazine of these days. This work introduces readers to the development of Czech theatre in the second half of the 20th century. Next part presents the development of Czech theatre magazines in the same period as well as introduces some of the most important titles. It also pays attention to nowadays' theatre magazines which are competitive to the Theatre Newspaper. It examines content of Theatre Newspaper as well as changes in the editorial staff. It also wants to explain development of Theatre Newspaper from 1992 to present.

Klíčová slova

Divadlo, periodika, vývoj, kritika, studie, transformace

Keywords

Theatre, magazines, development, criticism, essay, transformation

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 88 636 znaků s mezerami, tj. 55 normostran.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Linda Zikmundová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Tereze Chalupové z Divadelních novin za obětavé zodpovězení mých dotazů a poskytnutí potřebných informací a vedoucí mé práce Doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CsC. za cenné připomínky.

Obsah

I. Úvod.....	2
II. České divadlo v období od konce 2. světové války do roku 1989 a po něm.....	4
III. Divadelní periodika.....	10
1. Tituly vydávané před rokem 1989.....	10
1.1 Divadlo.....	14
1.2 Divadelní noviny.....	17
1.3 Scéna.....	19
2. Divadelní periodika po roce 1989.....	21
2.1 Divadelní revue.....	23
2.2 Svět a divadlo.....	27
2.3 Disk.....	29
IV. Divadelní noviny.....	31
1. Divadelní noviny.....	31
2. Obsah a rubriky Divadelních novin.....	39
3. Proměny redakce a redakční rady.....	50
3.1 Redakce.....	50
3.2 Redakční rada.....	53
V. Závěr.....	54
SUMMARY.....	57
POUŽITÁ LITERATURA.....	58
PREHLED DIVADELNÍCH PERIODIK PO ROCE 1945 (Příloha 1).....	60

I. Úvod

Hlavním tématem této práce jsou „Divadelní noviny“. Během svého studia jsem si povšimla, že oblast divadelních periodik (nejen těch současných, ale i dřívějších) je dosud nedostatečně pokryta. Tento titul jsem si vybrala, neboť je nejrozšířenějším divadelním časopisem – je určen jak divadelníkům a odborníkům (divadelním historikům a teoretikům), tak lidem, kteří mají o divadlo zájem pouze laický. V této práci bychom chtěli přiblížit vznik, vývoj a současný stav tohoto časopisu. Ukázat jeho postavení na dnešním trhu a porovnat jej s konkurencí. Proto jsme se pokusili zasadit „Divadelní noviny“ do širších souvislostí.

Při zkoumání dané problematiky se ukázalo, že rozvržení kapitol navrhované v tezích je třeba drobně modifikovat. Ve výsledné podobě se tedy změnilo takto: první část představuje nyní pouze tento úvod. Původně plánovaná druhá část úvodu se osamostatnila a funguje nyní jako kapitola sama o sobě (II. České divadlo v období od konce 2. světové války do roku 1989 a po něm). Zde jsme se pokusili stručně shrnout nejdůležitější momenty, které ovlivnily podobu českého divadla ve druhé polovině 20. století. Vycházíme přitom z předpokladu, že divadelní periodika a divadlo jako jejich zdroj musí nutně vykazovat podobné rysy. Třetí oddíl Divadelní periodika je rozdělen na dvě části: 1. Tituly vydávané před rokem 1989 a 2. Divadelní periodika po roce 1989 (zde došlo ke změně názvu oproti původně plánovanému Změny po roce 1989 a nové tituly). Tato změna je však pouze „kosmetická“, vedená snahou standardizovat obě kapitoly a zjednodušit orientaci, obsahově nedošlo ke změnám. Obě poskytují stručný přehled dění týkajícího se oblasti vydávání divadelní periodik a charakterizují jednotlivá hlavní periodika daného období. Stěžejní část práce představuje oddíl IV, který se zabývá samotnými „Divadelními novinami“. Zde jsme rovněž upustili od zamýšlené struktury, která se ukázala pro naše záměry nefunkční, a přistoupili jsme k rozdělení na kapitoly: 1. Divadelní noviny, 2. Obsah a rubriky Divadelních novin a 3. Proměny redakce a redakční rady. První kapitola shrnuje vývoj titulu od roku 1992 do současnosti, druhá se pokouší postihnout proměny obsahu a třetí se zaměřuje na personální změny mezi tvůrci časopisu. Poslední, pátý oddíl Závěr shrnuje výsledky našeho výzkumu. Kromě odborné literatury je naše práce doplněna i o Přehled divadelních periodik po roce 1945 (Příloha 1).

Naším výchozím materiálem bylo šestnáct ročníků „Divadelních novin“ (1992 – 2008). Protože předpokládáme, že veškeré změny (obsahové i personální) se vážou buď k novému kalendářnímu roku, nebo k začátku divadelní sezóny, pracovali jsme vždy se

dvěma prvními čísly daného ročníku a dvěma prvními čísly po zahájení nové divadelní sezóny (nejčastěji to byla čísla zářijová). Ta jsme následně podrobili rozboru. Ve snaze co nejvíce zjednodušit orientaci a zpřístupnit jednotlivá data, pokoušíme se pracovat co nejčastěji s názornými grafy a tabulkami.

Při hledání relevantní sekundární literatury jsme si uvědomili, jak výrazně stranou stojí oblast divadelních periodik. Publikaci zaměřenou výhradně na tituly věnující se divadlu jsme neobjevili ani jednu. Museli jsme si proto vystačit s literaturou věnovanou divadelní historii, v rámci které je možno dozvědět se něco více i o divadelních periodikách. Naším hlavním výchozím materiálem byla kniha Vladimír Justa Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech (viz seznam použité literatury). Ta nám poskytla nejen přehled o vývoji českého divadla ve druhé polovině 20. století, ale také řadu významných dat souvisejících s vydáváním divadelních časopisů. Další knihou, ze které jsme čerpali poznatky o českém divadle, je kniha Jindřicha Černého Osudy českého divadla po druhé světové válce (viz seznam použité literatury). Obecné údaje o vývoji médií (zejména tištěných), ke kterým divadelní časopisy patří, jsme našli v knize kolektivu autorů Dějiny českých médií v datech (viz seznam použité literatury). V neposlední řadě jsme pracovali se čtyřsvazkovými Dějinami české literatury 1945 – 1989 autorů Pavla Janouška a kolektivu (viz seznam použité literatury), zejména s přehledně zpracovanými kapitolami Souvislosti divadelního života a Drama. Nevyhnuli jsme se ani práci s elektronickými zdroji. Velmi významným zdrojem informací se tak staly nejen internetové stránky jednotlivých časopisů, ale hlavně elektronický Slovník české literatury po roce 1945 zpracovaný Ústavem pro českou literaturu AV ČR. Tento slovník jako jediný věnuje samostatná hesla některým divadelním časopisům.

V průběhu studia sekundární literatury se ukázalo, že diplomová práce studentky DAMU Mariky Michutové z roku 2001 Divadelní periodika: vývoj, formy, problémy: diplomová práce o problematice vydávání a financování divadelních periodik v českých zemích, která měla být jedním z hlavních zdrojů této práce, byla nenávratně zničena při povodních v roce 2002. Tím jsme přišli o jediný materiál soustavněji se věnující problematice divadelních periodik. Museli jsme se tedy pokusit poskládat naši práci z řady malých úlomků a vytvořit tak větší smysluplný celek.

II. České divadlo v období od konce 2. světové války do roku 1989 a po něm

České divadlo se po skončení nacistické okupace Československa vracelo s nadšením k životu. Svou činnost velmi rychle obnovila většina českých divadel. Z pochopitelných důvodů zmizela veškerá německá divadla, jejich budovy byly obsazeny a převzaty českými soubory. „Důsledkem války byl výrazný zásah do divadelní sítě v českých zemích spojený se zánikem německých scén. Budovy německých divadel byly obsazeny českými divadelními soubory a institucemi. Do českých rukou se znovu vrátilo Stavovské divadlo, z Nového německého divadla se stalo Divadlo 5. května. České soubory vstoupily i do divadel v Brně (Divadlo Na hradbách, Reduta), v Karlových Varech, Olomouci, Opavě, Liberci, Mostě, Teplicích a Ústí nad Labem.“¹ Hlavním organizátorem byla Revoluční odborová rada divadelníků. Zároveň začaly pracovat komise posuzující chování jednotlivců v období Protektorátu Čechy a Morava. Uplatňoval se zde nejen tzv. malý dekret (Dekret č. 138/1945 Sb.), ale i odborné komise, např. disciplinární rada Svazu filmových pracovníků. Výsledkem bylo mj. zatčení a odsouzení herců Vlasty Buriana nebo Adiny Mandlové². V červnu 1945 byl vydán zvláštní výnos Ministerstva školství a osvěty (MŠO) o zrušení divadelních koncesí a produkčních licencí. Dalším výnosem MŠO ze srpna 1945 bylo rozhodnuto o rozdělení divadelních oblastí pro nadcházející divadelní sezónu. Od tohoto okamžiku bylo provozování divadla omezeno pouze na stát, zemi³, Ústřední radu odborů, armádu a celostátní společenské organizace. „Divadel se ujala státní moc jednak přímo (Národní divadlo), jednak nepřímo, prostřednictvím regionálních a městských úřadů a v neposlední řadě i prostřednictvím do budoucna spolehlivých „převodových pák“ v podobě Revolučního odborového hnutí a Svazu československé mládeže.“⁴ Divadlo už se nesmělo stát soukromým podnikem.

Hlavním požadavkem této doby se stala demokratizace divadla a jeho zpřístupnění širokým masám. Tato idea měla však pouze maskovat třídní přestavbu celé společnosti. Brzy po únorovém převratu (20. března 1948) byl přijat nový Divadelní zákon

¹ Janoušek, Pavel a kol.: Dějiny české literatury 1945 – 1989. I. 1945 – 1948. Praha 2007. s. 89.

² K tomuto více viz např. Mandlová, Adina: Dneska už se tomu směju. Praha 1990.; Motl, Stanislav: Mraky nad Barrandovem. Praha 2006; Tabásek, Arnošt: Adina Mandlová (Fámy a skutečnost). Praha 2003. nebo Just, Vladimír: Vlasta Burian ve světle Hvězd nad Baltimorem (Osudový skeč krále komiků). In Divadelní revue 1991, č. 1, s. 1 - 16.

³ Zemí jsou myšleny Čechy, Morava, Slezsko a Slovensko, např. Zemské divadlo v Liberci (dnešní Divadlo F. X. Šaldy) nebo Zemské divadlo v Ostravě (dnešní Národní divadlo moravskoslezské)

č. 32/1948 Sb. „*Jak provozovatelům divadel, tak divadelním ochotnickým spolkům se ukládá pěstovati dramatické umění slovesné a hudební v různých jeho tvarech se zvláštním zřetelem k domácí tvorbě, ve službě lidové výchovy a duchovní kultury národa a státu, a to tak, aby byla nejen umožněna co nejširším vrstvám návštěva divadel i divadelních představení ochotnických, ale aby i povaha divadelní činnosti zlidověla.*“⁵

Tímto zákonem byla také ustanovena Divadelní a dramaturgická rada při Ministerstvu školství a osvěty a Divadelní propagační komise při Ministerstvu informací. Vedoucí místa v divadlech byla nadále obsazována pouze členy KSČ.

Hlavním úkolem Divadelní a dramaturgické rady (DDR) bylo vytváření a schvalování dramaturgických plánů, podpora původní domácí tvorby a cenzorské zásahy do repertoáru divadel. Ty měly někdy za následek dokonce likvidaci celého divadla (např. inscenace hry Vratislava Blažka *Kde je Kuťák?*, zánik Divadla satiry nebo sloučení Opery 5. května s operou Národního divadla ad.). DDR také vydávala časopisy „Československá dramaturgie“ (1949 – 1950, red. Ota Ornest) a měsíčník „Divadlo“, kterému se budeme věnovat v další části této práce. Zanikla v roce 1953 v souvislosti se vznikem Ministerstva kultury. Cenzorskou roli převzala Hlavní správa tiskového dohledu a rozhodující slovo mělo ideologické a kulturní oddělení ÚV KSČ.

České divadlo bylo na přelomu čtyřicátých a padesátých let postiženo nejen kontrolou a omezováním repertoáru. Mnoho umělců opouštělo republiku (např. Jiří Voskovec) nebo se o to pokoušelo (herečka Jiřina Štěpničková byla při takovémto pokusu zadržena a odsouzena na dlouhá léta do vězení, přičemž herci jejího domovského Divadla Na Vinohradech pro ni dokonce žádali trest smrti⁶). Někteří divadelníci raději předčasně ukončili svůj život (např. režisér Jiří Frejka nebo herec Jiří Plachý), jiní trávili zbytek života pod někdy více, někdy méně viditelným dohledem (např. Jan Werich a jeho působení v Divadle ABC). „*Terčem komunistických útoků se staly jakékoliv projevy nezávislosti na halasně vyhlášených komunistických představách o divadle, odpovídajícím době.*“⁷

⁴ Pömerl, Jan: *České divadlo na rozcestí (1945 – 1948)*. In Just, Vladimír a kol.: *Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech*. Praha 1995. s. 20.

⁵ zákon č. 32/1948 Sb., § 7.

⁶ Jindřich Černý v poznámkách své knihy *Osudy českého divadla po druhé světové válce* uvádí: „Černý, J.: *Jiřina Štěpničková, Praha 1999, s. 181; Vlasta Chramostová, Brno 1999, s. 129 – 32. – zde publikované svědectví o čtyřech signatářkách žádosti o trest smrti pro Jiřinu Štěpničkovou je jediným věrohodným důkazem celé kauzy. Konkrétní dokument se nezachoval.*“. Černý, Jindřich: *Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945 -1955*. Praha 2007. s. 489.

⁷ Pömerl, Jan: *České divadlo na rozcestí (1945 – 1948)*. In Just, Vladimír a kol.: *Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech*. Praha 1995. s. 30.

Komunističtí představitelé přisuzovali divadlu (zejména jeho výchovné funkci) velkou moc, a proto, jak už bylo řečeno, kladli velký důraz na ideové vyznění repertoáru. Významným prvkem se v období počátku budování socialismu staly tzv. budovatelsko-výrobní hry (např. Káňa, Vašek: Parta brusiče Karhana, 1949) a hry zachycující počátky dělnického hnutí (Cach, Vojtěch: Duchcovský viadukt, 1950). Svě místo si našla i klasická česká dramata (zejména Tylova a Jiráskova, případně Smetanovy opery), ze zahraniční produkce dominovaly sovětské hry a ruská klasická dramata („západní“ hry si objevovaly pouze ojediněle). Na nějakou dobu se tak české divadlo ocitlo v izolaci od světového dění, čímž byl narušen jeho kontinuální vývoj.

V polovině 50. let už budovatelská tematika ustupuje, poslední hrou tohoto druhu jsou Nositelé řadu (1953; autor Miloslav Stehlík) a naopak dochází k pozvolnému rozšiřování repertoáru. Vznikají hry odklánějící se od společenských problémů směrem k jednotlivcům (např. Kohout, Pavel: Taková láska; 1957). Koncem tohoto období se také začíná projevat tzv. hnutí malých divadel (Divadlo Na Zábradlí, SeMaFor ad.), jež jsou nejsilněji spjatá s následujícími šedesátými lety. *„Příznačná pro projev malých divadel byla konkrétní nefrázovitá věcnost, protisentimentálnost, odkrývání zatím spíše jen tušených bytostných rozporů mezi slovy a skutky. Stále zřetelnějším se stával nezávislý formální i myšlenkový program, odrážející pocit celé jedné generace.“*⁸

V šedesátých letech, která se často označují jako „zlatá“, se hlavním hybatelem divadelního života stala divadla Na Zábradlí v čele s režisérem Janem Grossmanem a dramaturgem (a dramatikem) Václavem Havlem, Činoherní klub s režisérem Ladislavem Smočkem a Divadlo za branou režiséra Otomara Krejčí. *„Společným rysem většiny významných divadelních aktivit byl reformní, kritický společenský postoj projevovaný tu otevřeněji, tu skrytěji.“*⁹ V celé kultuře šedesátých let a zejména v období Pražského jara je patrné určité uvolňování spojené s přehodnocováním dřívějších dogmat a odhalením zločinů éry stalinismu koncem padesátých let. V této době se také znovu objevují dříve potlačované satiry a kabarety (např. Večerní Brno) a další žánry jako např. pantomima a pohybové divadlo. Ve druhé polovině 50. let prudce vzrostl počet her významných západních autorů. Na uvádění Ionescových absurdních her navázala stejně laděná původní tvorba Václava Havla (např. Zahradní slavnost, 1963).

⁸ Pómerl, Jan: Divadlo v době politického „tání“ (1956 – 1962). In Just, Vladimír a kol.: Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995. s. 20.

Všestranný rozvoj české kultury i společenskou reformu ukončily události 21. srpna 1968. „*Kulturní likvidátorství, organizované novým stranickým vedením, zahajuje novou kapitolu dějin české společnosti a českého umění, která dostala paradoxní, bezděčně ironické pojmenování: normalizace.*“¹⁰ Nejvýraznějším symbolem normalizační likvidace demokratického českého divadla je podle významného českého divadelního historika Františka Černého¹¹ uzavření Krejčova Divadla za branou na konci sezony 1971/72. Příčinou byla připravovaná premiéra hra Josefa Topola *Dvě noci s dívkou*, kterou cenzoři chápali jako alegorii na srpen 1968. Zrušení této významné divadelní scény vyvolalo vlnu zahraničních protestů. Na začátku roku 1970 bylo také zastaveno vydávání většiny kulturních časopisů (včetně „Divadla“ a „Divadelních novin“; do roku 1976 neexistovalo české divadelní periodikum).

Nebyly to však jediné zákazy, které divadlo postihly. Ve většině divadel došlo k výměně vedení a k sérii výpovědí. Celá řada režisérů a herců (např. Jan Kačer nebo Jan Grossman) dostala zákaz pracovat v pražských divadlech. To na jedné straně vedlo k ochuzení centra české divadelní tvorby, na druhé straně však došlo k rozvoji oblastních divadel, kam se většina těchto umělců uchýlila. Divadelní obec také zasáhla další vlna emigrací (např. herec Jan Třiska, režisér Alfred Radok nebo dramatik Vratislav Blažek). Zakázána byla řada her významných současných dramatiků (Václav Havel, Milan Uhde, František Pavlíček, Pavel Kohout, Josef Topol ad.) a z jevišť také zmizela moderní zahraniční absurdní a existenciální dramata. Další omezování repertoáru vedlo k rozvoji autorského divadla a ke vzniku řady literárních dramatizací, které jsou typické jak pro konec let sedmdesátých, tak zejména pro léta osmdesátá.

Významnou roli hrálo také amatérské a neoficiální divadlo (např. Bytové divadlo Vlasty Chramostové, premiéra Havlovy Žebrácké opery Divadlem na tahu nebo legendární představení Audience téhož autora v obsazení – Václav Havel a Pavel Landovský, které se odehrálo na autorově chalupě na Hrádečku). Pozoruhodný případ se stal „*1. 2. 1972, kdy Okresní soud v Ostravě vynesl rozsudek odnětí svobody od tří do dvaceti měsíců nad osmi herci amatérského divadla Waterloo, neboť „před větším počtem diváků ve více případech předvedli parodii na knihu V. Katajeva Syn pluku*“.

⁹ Hořínek, Zdeněk: Šedesátá léta (1960 – 1968). In Just, Vladimír a kol.: Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995. s. 70.

¹⁰ Hořínek, Zdeněk: Šedesátá léta (1960 – 1968). In Just, Vladimír a kol.: Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995. s. 72.

¹¹ Černý, František: Divadlo v bariérách normalizace (1968 – 1989). Vzpomínky. Praha 2008. s. 10 – 14.

*Šlo o první případ v našem poválečném divadelnictví, kdy šli herci do vězení za legální divadelní představení.*¹²

Přesto v této době už komunisté nepřikládali takovou váhu významu divadla (výrazným objektem zájmu KSČ bylo hlavně Národní divadlo) a zaměřili se zejména na televizi a film. Z tohoto důvodu se k divadelní režii dostal např. původně filmový režisér Evald Schorm. Vladimír Just¹³ se domnívá, že právě podcenění síly divadla podpořilo sametovou revoluci a její výsledky. To ale neznamená, že se oblasti divadla problémy vyhýbaly. Vlna zákazů, příkazů a omezení pronásledovala např. Divadlo Járy Cimrmana, které se z původního sálu na Malé Straně stěhovalo až na okraj Prahy, přičemž se de facto žádná z jejich her neodehrávala v současnosti. 18. listopadu 1983 byla po několik let trvající rekonstrukci znovu uvedena do provozu historická budova Národního divadla. Jen o dva dny později byla premiérou Tylova Strakonického dudáka slavnostně otevřena Nová scéna Národního divadla (dnešní Laterna magika).

V osmdesátých letech se opět silně projevila mladá generace. Významným seskupením této doby je Pražská pětka. Tímto názvem se označuje skupina malých studiových divadel: Pantomimická skupina Mimóza, Výtvarné divadlo Kolotoč, Recitační skupina Vpřed, Baletní jednotka Křeč a Divadlo Sklep. Pozoruhodným počinem přispělo v říjnu 1988 brněnské Divadlo Na Provázku. Ve spolupráci s HaDivadlem Brno uvedlo představení Rozrazil 1/88, označované jako scénický časopis. Součástí byla hra Václava Havla Zítřít to spustíme, která se hrála bez uvedení autorova jména. Představení mělo svou pražskou premiéru v Junior klubu Na Chmelnici.

Osmdesátá léta byla nejen v české kultuře, ale i v celé společnosti, pod vlivem sovětské přestavby režimu (perestrojky). Bylo více než zřejmé, že situace se stává neudržitelnou. Není cílem této práce popisovat události roku 1989, které vedly k pádu komunistického režimu, ale je třeba se zmínit o tom, jakou roli v tomto procesu sehrálo divadlo a jeho pracovníci. Jak víme, dne 17. listopadu 1989 se konala akce k uctění památky Jana Opletala, která vyústila v demonstraci a srážku studentů s policejními silami na Národní třídě v Praze. Informace o brutální akci se brzy šířila i mezi

¹² Just, Vladimír a kol.: Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995. s. 331.

¹³ „Listopadová pointa dvacetiletého vývoje dokonce napovídá, že stranické orgány ve vztahu k divadlu jako by spíše upadly do opačného extrému než v padesátých letech: divadelní umění (zejména jeho neoficiální přehlídky, festivaly, alternativní formy existence a tím vším zvolna odchované, kriticky naladěné publikum) podcenily. Proto byly v závěru roku 1989 tak zaskočeny beze zbytku úspěšnou divadelní stávkou i solidaritou samotných divadelníků a jejich obecnostva, jež proměnila divadelní síť v nečekaně účinnou platformu občanského odporu.“

Just, Vladimír: Divadlo normalizace (1969 – 1989). In Just, Vladimír a kol.: Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995. s. 77.

divadelníky. František Černý ve své vzpomínkové knize uvádí, že „*po policejním zásahu přiběhlo několik mladých herců ještě v šoku do Realistického (dnes Švandova) divadla na Smíchově, kde byla ten večer premiéra inscenace Maryši, a informovali o událostech na Národní třídě. Realistické divadlo, projevující ze všech pražských scén koncem osmdesátých let největší míru občanské odvahy a vzdoru, svolalo na druhý den shromáždění divadelníků, které ostře odsoudilo události z minulého večera.*“¹⁴ Následovalo hromadné rušení představení, vyhlašování stávek. Divadelní prostory byly vyhrazeny veřejným debatám. To vše vedlo k demisi vlády a ke zvolení dramatika Václava Havla novým československým prezidentem.

V devadesátých letech se divadlo dostalo do nové situace. Stát přestal mít divadelní monopol. Původní divadelní zákon č. 33/1978 Sb. byl několikrát upravován (v letech 1989, 1990 a 1992) a v roce 1995 byl zákonem č. 237/1995 Sb. zrušen. Divadlo se tak mohlo stát a stalo opět předmětem soukromého podnikání. Šárka Koenigová ve své diplomové práci¹⁵ rozlišuje: divadla veřejné služby (statutární nebo také „stálá“), divadla soukromá (právně provozovaná jako akciová společnost, společnost s ručením omezeným, nebo na živnostenský list svého vedoucího) a divadla jako nezávislé neziskové organizace (občanská sdružení, nadační fondy a nadace, obecně prospěšné společnosti). Rovněž se objevila divadla zaměřená na seriálovou produkci (opak divadla repertoárového¹⁶) uvádějící převážně muzikály. Vzrostl počet herců tzv. na volné noze, což je důsledkem uvolnění pracovních vztahů zaměstnance (herce) a zaměstnavatele (divadla).

Proměnou prošel také systém financování divadla. Nezávislá nezisková i soukromá divadla se mohou ucházet o řadu vládních i nevládních grantů (udělují je např. Ministerstvo kultury, města, Evropská unie nebo různé kulturní nadace). Dalšími příjmy jsou sponzorské dary, tržby z prodeje vstupenek a různé vedlejší činnosti (prodej upomínkových předmětů, divadelní bar nebo zájezdová představení). V roce 2002 byla zahájena transformace příspěvkových organizací na obecně prospěšné společnosti, která probíhá dosud. Cílem je nabídnout všem divadlům stejné podmínky při získávání grantů a zprůhlednit systém jejich udílení.

¹⁴ Černý, František: Divadlo v barierách normalizace (1968 – 1970). Vzpomínky. Praha 2008. s. 181 – 182.

¹⁵ Koenigová, Šárka: Marketing divadla. Diplomová práce Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno 2006. s. 15 - 16.

¹⁶ Repertoárovým divadlem rozumíme divadlo, které uvádí více než jednu inscenaci.

III. Divadelní periodika

1. Tituly vydávané před rokem 1989

Vydávání divadelních periodik má v českých zemích dlouholetou tradici. Prvním česky psaným časopisem, který se konkrétně a soustavně věnoval divadlu a divadelní tvorbě, byla „**Česká Thalia**“ vycházející v letech 1867 – 1871, jejímž redaktorem a zároveň vydavatelem byl Josef Mikuláš Boleslavský. Mimo to se divadelní kritika objevovala v denním tisku, kde se jí věnoval např. Jan Neruda nebo František Břetislav Mikovec ad. V této práci se ale zaměříme výhradně na čistě divadelní periodika vydávaná v období od konce druhé světové války do současnosti. Stranou našeho zájmu zůstanou kulturní rubriky denního tisku, ale i časopisy vydávané divadly samotnými, které se většinou dotýkají vždy jednoho určitého divadelního souboru, časopisy určené ochotnickým souborům a tituly věnující se specifickým oborům divadla (loutkářství, tanec apod.). Za periodický tisk také nebudeme považovat ročenky. Některým významným titulům budou věnovány menší stručné podkapitoly.

Většina českých časopisů zabývajících se nejen divadlem, ale i kulturou jako takovou byla během druhé světové války zastavena. Jejich obnovení bylo po válce znemožněno zprávou tiskového odboru ministerstva informací z 18. května 1945, „z níž vyplývalo, že po negativních zkušenostech z „liberalistického systému“, kdy byl tisk předmětem soukromého podnikání jednotlivců a skupin, budou v obnovené republice moci vydávat časopisy „jako duchovní vlastnictví celého národa“ pouze korporace a instituce, které prokážou „veřejný zájem“. /.../ Všechna vycházející periodika – kromě deníků vydávaných povolenými politickými stranami a několika dalších výjimek – byla výnosem z 26. října 1945 pozastavena a jejich redakce musely požádat o novou registraci.“¹⁷

Nejvýznamnějšími tituly, které vycházely v období těsně po válce, jsou „**Divadelní zápisník**“, který vydávalo v letech 1945 – 1948 Sdružení pro divadelní tvorbu v Umělecké besedě (první dvojčíslo vyšlo 24. října 1945) a jehož šéfredaktorem byl Josef Träger¹⁸, a „**Otázky divadla a filmu**“. Ty vycházely v letech 1945 – 1950 (první číslo není datováno). Původním záměrem bylo vydávat je jako dvouměsíční sborník věnovaný divadelní a filmové teorii, ale odstupy mezi jednotlivými čísly byly často větší než dva měsíce. „Otázky“ vycházející v nakladatelství Otty Girgala celou dobu

¹⁷ Janoušek, Pavel a kol.: Dějiny české literatury 1945 – 1989. I. 1945 – 1948. Praha 2007. s. 35 – 36.

¹⁸ Josef Träger (1904 – 1971) – divadelní kritik, teoretik a historik, autor hereckých monografií, publicista, editor.

jejich existence vedl Jindřich Honzl¹⁹. „Zpočátku byl časopis hlavně tribunou Jindřicha Honzla (č. 1/1945-46 vyplňují výhradně jeho příspěvky), v průběhu dalších ročníků s ním velmi těsně spolupracoval také Jaroslav Pokorný aj. Vedle teoretických statí vycházela v listu aktuální kulturněpolitická publicistika, řidčeji se objevovaly ukázky dramatických textů.“²⁰ V roce 1950 byl titul časopisu zkrácen na „Otázky divadla“. Pod tím to názvem však vyšlo jen jedno číslo a časopis zanikl. Jeho místo zaujal časopis „**Divadlo**“ vycházející v letech 1949 – 1970, kterému bude věnována první podkapitola (1.1).

V období nástupu komunistické strany k moci a zejména po roce 1948 bylo dokončeno převzetí tisku a veškerého majetku státní mocí a v roce 1950 byl přijat nový tiskový zákon (č. 184/1950 Sb.). Rozhodující slovo při řízení veškerého tisku získal tiskový odbor Ústředního výboru KSČ. V letech 1946 - 1953 spadal tisk pod Ministerstvo informací, po té byl převeden do působnosti Ministerstva kultury. Ve stejném roce také vznikla Hlavní správa tiskového dohledu (ta patřila do působnosti Ministerstva vnitra), jejímž vedoucím se stal František Kohout. Oficiálně však neexistovala, jen na základě vyhlášky. Dalším krokem státního aparátu bylo zavedení tzv. předběžné cenzury (od r. 1954). Ve druhé polovině 50. let došlo k uvolnění dosavadního režimu. V oblasti divadla a myšlení o něm se projevoval posun – společnost přestávala být dominantním tématem, pozornost se opět zaměřila na jedince a jeho individualitu; hrdiny dramát již nejsou kolektivy, ale jednotlivci. Spolu s ním také došlo k proměně pojetí divadla. Tato proměna měla vliv i na divadelní periodika. „V čase diskusí o smyslu divadla (přelom 50. a 60. let, pozn. autorky) zesílil význam divadelní kritiky. Její možnosti se rozšířily mj. založením čtrnáctideníku *Divadelní noviny* (1957), který soustavně reflektoval inscenační produkci, nejen v hlavních centrech, ale i na oblastech, což významně rozšířilo vědomí o tvůrčím dění v celém divadelnictví.“²¹ Těmito „**Divadelními novinami**“ se zabývá podkapitola 1.2.

V lednu 1963 začal v Praze vycházet nový měsíčník „**Repertoár malé scény**“. Časopis vydávalo Ministerstvo školství a kultury v nakladatelství Orbis, později v letech 1969 – 1971 pouze Orbis. Cílovou skupinou byli příznivci a aktivní účastníci tzv. hnutí malých scén. Vedoucím redaktorem byl Jiří Beneš, v redakci dále působili např.

¹⁹ Jindřich Honzl (1894 – 1953) - jeden z režisérů Osvobozeného divadla, divadelní teoretik a kritik.

²⁰

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=182&hl=Ot%C3%A1zky+divadla+a+filmu>
+

Jaroslav Vedral, Pavel Bošek, Marie Vašinková a Jan Kolář. Časopis otiskoval „divadelní i prozaické texty, pásma poezie, písně včetně notových záznamů, náměty na krátké skeče, pantomimické scénáře, rozhlasová pásma apod.; slovem i obrazem (i prostřednictvím celých scénářů, popř. alespoň úryvků) informoval o nových inscenacích významnějších souborů (Semafor, Večerní Brno, Divadlo X, Studio Y, ústecké Kladivadlo, ostravské Divadlo pod okapem, olomoucká Skumafka aj.).“²²

Do šedesátých let tak divadlo vstupovalo vybaveno hned několika periodiky. Nadcházející pražské jaro roku 1968 předznamenával nový tiskový zákon č. 81/1966 Sb. Založena byla Ústřední publikační správa, která měla nahradit Hlavní správu tiskového dohledu. V březnu 1968 však byla zrušena. Nový tiskový zákon rozšiřoval definici, kdo všechno může vydávat tisk. „Periodický tisk mohou vydávat politické strany, dobrovolné společenské organizace, státní orgány, vědecké a kulturní instituce, hospodářské a jiné organizace k plnění svých společenských úkolů.“²³ Až do 26. června 1968, kdy zákon č. 84/1968 Sb. stanovil, že „cenzura je nepřípustná“²⁴, se uplatňovala tzv. následná cenzura. Po násilném ukončení obrodného procesu byla cenzura opět obnovena (zákon č. 127/1968 Sb.) a 13. září 1968 vznikl Úřad pro tisk a informace (ÚTI). Ten byl v lednu příštího roku rozdělen na část českou (ČÚTI) a slovenskou (SÚTI). V roce 1980 pak došlo (zákonem č. 180/1980 Sb.) k opětovnému sloučení pod názvem Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI).

Hned v počátečním období normalizace (1970) došlo k zákazu obou hlavních divadelních periodik – „Divadla“ a „Divadelních novin“. Až do roku 1976, kdy začal vycházet čtrnáctideník „Scéna“ (podkapitola 1.3), tak nemělo české divadlo samostatný časopis, který by se soustavně věnoval divadlu. Divadelní recenze a články o divadelní problematice se nadále objevovaly pouze v denním tisku nebo v kulturních časopisech, např. „Tvorba“ (v letech 1974 – 1976 zde pravidelně každý měsíc vycházela příloha „Divadelní tvorba“).

V roce 1982 vyšel první svazek sborníku s názvem „Dramatické umění“. Z počátku vycházel jako interní tisk Svazu českých dramatických umělců, po pěti letech se však změnil v regulérní časopis vycházející každého čtvrt roku. „Vedle více či méně ideologicky poznamenaných textů přinášely jednotlivé svazky zejména kritické stati

²¹ Pömerl, Jan: Divadlo v době politického „tání“ (1956 – 1962). In Just, Vladimír a kol.: česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995. s. 50.

²² <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=194&hl=Reperto%C3%A1r+mal%C3%A9+sc%C3%A9ny+>

²³ § 4, zákon č. 81/1966 Sb.

*o soudobé české a slovenské dramatické tvorbě a inscenační praxi, články o významných osobnostech a tradicích dramatického umění a teoretické reflexe týkající se aktuálních vývojových trendů a novější odborné literatury.*²⁵ Tematický záběr se neustále rozšiřoval, zejména po r. 1987, kdy se časopis stal běžně dostupným. Více prostoru se dostalo zahraničnímu divadlu i zahraniční dramatické tvorbě. Své místo zde také našly úryvky z korespondence, memoáry, rozhovory nebo drobné útvary jako jsou epigramy, písňové texty nebo aforismy. „Dramatická tvorba“ také pravidelně uveřejňovala dramatické texty (domácí i zahraniční). Časopis postupně redigovali Aleš Fuchs, Otakar Brůna a Jan Dvořák, členy redakce byli např. Helena Suchařípová, Jan Kolář nebo Milan Klíma. Pravidelně dále přispívali např. Zdeněk Hořínek, Jan Císař nebo František Černý. Revue, jejíž náklad v roce 1987 činil 5 000 a o tři roky později 11 500 kusů²⁶, zanikla v roce 1990 v souvislosti s koncem Svazu českých dramatických umělců.

Posledním titulem z období před rokem 1989, o kterém je třeba se alespoň krátce zmínit, je samizdatový sborník „**O divadle**“, který vycházel v letech 1986 – 1990. *„Stejně jako některé jiné samizdaty a „polosamizdaty“ druhé poloviny 80. let se i sborník O divadle pokoušel překračovat hranice mezi prostředím oficiální kultury a disentem, takže se na jeho stránkách často diskutovalo o problémech „veřejné“ divadelní kultury, jejíž představitelé zde ovšem zvláště zpočátku publikovali obvykle pod pseudonymy. Byť šlo o sborník odborně vyhraněný, jehož značný rozsah navíc omezoval možný počet opisů, patřil k nejrozšířenějším kulturním samizdatovým počínům.*²⁷ Redigovali jej Karel Kraus a Přemysl Rut, členy redakční rady byli mj. Václav Havel, Vlasta Chramostová, František Pavlíček a Sergej Machonin. V roce 1990 vydaly Lidové noviny některé důležité texty sborníku knižně²⁸.

²⁴ §17, zákon č. 84/1968 Sb.

²⁵<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=100&hl=Dramatick%C3%A9+um%C4%9B%C3%AD+>

²⁶<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=100&hl=Dramatick%C3%A9+um%C4%9B%C3%AD+>

²⁷ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=169&hl=O+divadle+>

²⁸ O divadle 1. Praha 1990.

1.1 Divadlo

Časopis „Divadlo“ začal vycházet v roce 1949 jako tiskový orgán Divadelní a dramaturgické rady, poradního sboru Ministerstva školství věd a umění pro věci divadelní. V prvních letech své existence se na místě šéfredaktora vystřídali Miroslav Kouřil (1949 – 1951), Jindřich Honzl (1951) a Jaroslav Opavský (1951 – 1953). Velkou provázanost s Divadelní a dramaturgickou radou ještě podpořilo obsazení redakce jejími členy např. Jan Kopecký, Vladimír Šmeral, Ota Ornest ad. V důsledku toho „Divadlo“ *„důrazně prosazovalo přestavbu divadelnictví, prezentovalo směrnice a postuláty, vytyčované radou s cílem ideově sjednotit české divadlo a učinit z něho médium spoluformující přerod společenského vědomí. Kromě instrukcí současnému divadlu probíhalo na stránkách časopisu razantní přehodnocování obrazu české divadelní historie a odkazu minulosti. /.../ V neposlední řadě se Divadlo vyznačovalo silnou závislostí na sovětském časopise Těatr, odkud přebíralo četné stati, zejména o Stanislavském.“*²⁹ V roce 1950 bylo rozhodnuto o sloučení všech dosavadních divadelních periodik („České lidové divadlo“, „Otázky divadla a filmu“, „Československá dramaturgie“, „Loutková scéna“ a „Taneční listy“) do jednoho celku pod názvem „Divadlo“. Časopis tak získal až do r. 1957, kdy začaly vycházet „Divadelní noviny“, monopolní postavení.

V roce 1952 převzalo vydávání „Divadla“ Ministerstvo školství a osvěty, ke kterému se o dva roky později přidává Svaz československých spisovatelů. Ve druhé polovině 50. let se šéfredaktorem stal dramatik Vojtěch Cach³⁰ (1956 – 1961). Pod jeho vedením došlo k významným změnám obsahové stránky listu. *„Měsíčník Divadlo se postupně proměňoval v odbornou revui, která se stala platformou soudobého divadelně-teoretického myšlení (diskuse o úloze režiséra, o realismu aj.) i poznávání jak dějin českého divadla (meziválečná avantgarda), tak i historie cizích divadelních kultur (viz např. stať Sovětské divadlo třicátých let od K. Martínka odhalující „druhou, dosud utajovanou tvář“ porevolučního ruského divadla).“*³¹ Zatímco nově vzniklé „Divadelní noviny“ se orientovaly na aktuální zpravodajství a kritiku, „Divadlo“ směřovalo k teoretickým problémům a otázkám. Publikovali zde mimo jiné např. Jan Grossman,

²⁹ Šormová, Eva: Divadlo 1949 – 1970. Osud a cesta jednoho časopisu. In Příkrylová, Miroslava – Knopp, František: Bibliografie časopisu Divadlo 1949 – 1970. Praha 1998. s. 5.

³⁰ Vojtěch Cach (1914 – 1980) – dramatik a prozaik.

³¹ Pömerl, Jan: Divadlo v době politického „tání“ (1956 – 1962). In Just, Vladimír a kol.: česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995. s. 50.

Milan Lukeš, Leoš Suchařípa nebo Jaroslav Vostrý, který časopis řídil v letech 1961 – 1964. Posledním šéfredaktorem byl v letech 1965 – 1970 Milan Lukeš.

Vrcholnou éru časopisu „Divadlo“ znamenala šedesátá léta. Od roku 1960 vydává časopis spolu s Ministerstvem kultury (to zde figuruje od roku 1954) Svaz československých divadelních umělců. Ten se také stává od roku 1965 jediným vydavatelem (pod názvem Svaz československých divadelních a filmových umělců, od r. 1969 pak Svaz českých divadelních a rozhlasových umělců). Novou grafickou podobu dodal „Divadlu“ šedesátých let přední český grafik Libor Fára. V této době v redakci působili např. Jan Císař, Zdeněk Hořínek, Vladimír Just, Jana Patočková nebo Jiří Pitterman. Na místě redakční tajemnice se vystřídaly Eva Balvínová, Marie Lakatošová a Helena Suchařípová. Pravidelně zde publikovali např. Jindřich Černý, Jan Grossman nebo Václav Havel. Kromě divadelní problematiky se v obsahu časopisu dostával ke slovu i film, rozhlas nebo televize a výtvarné umění. Pro časopis je charakteristický náhled z mnoha úhlů, snaha pochopit problém v různých souvislostech. Redakce se často přikláněla k vydávání monotematických čísel – např. „*divadla malých forem* – č. 7/1963, *absurdno a absurdní drama* – 10/1963, *odkaz české divadelní avantgardy* – 1/1966, *satira* – 2/1966, *scéna a scénografie* – 7/1967 apod.), některá čísla jsou věnována výrazným osobnostem (*Paul Claudel* – č. 6/1968, *Friedrich Dürrenmatt* – 5/1964, *Franz Kafka* – 9/1964, *William Shakespeare* – 6/1964 aj.“³²

S časopisem nespolupracovali jen umělci, divadelní teoretici, kritici a historici, ale také např. filozof Jan Patočka, estetik Oleg Sus nebo literární vědci Jan Lopatka, Vratislav Effenberger nebo Radko Pytlík. „*Pravidelně redakce zařazuje překlady statí světových uměleckých osobností i významných představitelů teorie a kritiky (Theodor Wiesengrund Adorno, Peter Brook, Vsevolod Mejerchold, Jean-Paul Sartre, Arnold Schoenberg, Emil Staiger, Andrej Tarkovskij, Krzysztof Teodor Toeplitz, Dziga Vertov).*“³³ V pravidelných přílohách byly publikovány dramatické novinky současných českých autorů.

V roce 1969 bylo z rozhodnutí Úřadu pro tisk a informace zabaveno červnové číslo časopisu. Přestože se většinu materiálu podařilo vydat v říjnu téhož roku, v březnu 1970 se objevilo poslední číslo. To ještě avizovalo číslo příští, které však už nevyšlo. „Divadlo“ bylo „*pojítkem českého kulturního prostředí s uměním a kritickým myšlením v zahraničí. Vedle kritického postoje redakce a spolupracovníků k teorii i praxi*

³² <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=91&hl=Divadlo+>

³³ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=91&hl=Divadlo+>

*komunistické kulturní politiky to bylo zřejmě hlavním důvodem, proč byl časopis v roce 1970 úředně zastaven.*³⁴

³⁴ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=91&hl=Divadlo+>

1.2 Divadelní noviny

První číslo tohoto čtrnáctideníku, který vydával Svazu československých divadelních umělců v Praze, vyšlo 30. října 1957 a bylo distribuováno jako ukázkový výtisk zdarma. Tiskem byla pověřena Mladá fronta. Zajímavostí je, že se, na rozdíl od zvyklostí, počítal ročník „Divadelních novin“ v souladu s divadelní sezónou, tedy od září jednoho roku do června roku následujícího. Stejně jako divadlo i časopis měl „letní prázdniny“ a v červnu a červenci nevycházely. Prvním šéfredaktorem se stal Jan Kopecký³⁵ (1957 – 1964). Kromě něj do „Divadelních novin“ přispívali např. Jiří Hájek (v letech 1957 – 1959 předseda redakční rady), František Černý, Miloš Smetana, Leoš Suchařípa, Alena Urbanová a další. V roce 1960 byli členy redakční rady: Jozef Budecký, Zdeněk Bezděk, Oldřich Daněk, Antonín Dvořák, Jiří Hájek, Ladislav Holoubek, Mirko Očadlík, Jaroslav Opavský, Jaroslav Průcha, Jan Reimoser, Bořivoj Srba, Valter Taub, František Tröster a Vítězslav Vejražka.

Na svém druhém sjezdu v březnu 1961 se Svaz československých divadelních umělců proměnil ve Svaz československých divadelních a filmových umělců. Do podtitulu „Divadelních novin“ se tak dostal také film, televize a rozhlas a v roce 1964 se jejich název dokonce změnil na „Divadelní a filmové noviny“. To už byl jejich šéfredaktorem Jan Císař. Původní název „Divadelní noviny“ byl obnoven v září 1966, kdy Jana Císaře vystřídal na pozici šéfredaktora Josef Träger.

V průběhu šedesátých let se rozšiřovala jak tematická, tak autorská základna „Divadelních novin“. Jak už bylo řečeno, více prostoru dostala média (filmová, televizní i rozhlasová tvorba) a také dění na zahraničních scénách a zahraniční dramatická tvorba (včetně západní). Svě místo zde našly myšlenky Jana Grossmana i Václava Havla. Zatímco na počátku 60. let se pozvolna objevovali překlady soudobých zahraničních dramát (např. Tennessee Williams, Edward Albee, John Osborne, Eugene Ionesco a další), jejich druhá polovina byla ve znamení masivního uvádění těchto her. Na stránkách „Divadelních novin“ se tak stále častěji objevovaly jejich kritiky. Časopis se také pokusil rehabilitovat některé perzekuované umělce, např. v roce 1968 v rozhovoru s Jiřinou Štěpničkovou. Tomu předcházelo uveřejnění povídky Marie Majerové, ve

³⁵ Jan Kopecký (1919 – 1992) – teatrolog, dramaturg, pedagog, katedry dějiny a teorie divadla na FF UK, 1971 musel fakultu opustit a pracoval jako čerpač národního podniku Vodní zdroje, v roce 1990 se vrátil na FF UK.

které autorka vytvořila karikaturu mondénní umělkyně utíkající přes hranice (příběh byl inspirován případem Štěpničkové a silně jej zkresloval).³⁶

Po uvolnění v šedesátých letech, ale nastala doba normalizace. „Divadelní noviny“ vzdorovaly zásahům až do roku 1970, kdy byly zastaveny. Příčinnou měly být články: Vedené divadlo (autor Sergej Machonin), Komici se nerodí často (Jiří Suchý), Můj Karel Čapek (František Pavlíček) a fejeton Marty Kadlečkové Za korunu radosti. V devadesátých letech jsme se mohli přesvědčit o tom, že likvidace „Divadelních novin“ byla předem připravená a zcela záměrná³⁷. Poslední číslo „Divadelních novin“ vyšlo 25. února 1970.

³⁶ Majerová, Marie: Staršina Gavrel se synem. Divadelní noviny, 1968, č. 20, s. 8.

Jiřina Štěpničková vypovídá. Divadelní noviny, 1968, č. 22, s. 8.

³⁷ viz Causa Divadelní noviny. In Divadelní revue, 1991, č. 1, s. 104 – 107.

1.3 Scéna

„Tak dlouho očekávané noviny Svazu českých dramatických umělců jsou na světě. Jejich úkoly budou nemalé, jejich podoba se bude rodit, měnit a zrát ještě dlouho. Jsme si vědomi, že začínáme, skromně, ale začínáme! Našemu dramatickému umění se dostává tribuna pro přehlednou a obširnou informaci, pro kritické bilancování úspěchů či neúspěchů. Tribuna, na níž se budeme moci systematicky zabývat otázkami teoretickými a společně hledat marxisticko-leninské řešení problémů ideových i estetických. Bude naší snahou získat ke spolupráci na „Scéně“ nejen kritiky a významné umělce, ale i vědecké pracovníky, jejichž odborný fundament se zatím do současného tvůrčího dění málo promítá.“³⁸ Tak vítala v roce 1976 vznik nového divadelního periodika tehdejší předsedkyně Svazu českých dramatických umělců Jiřina Švorcová. Po šesti letech se konečně objevil nový titul zaměřený výhradně na oblast divadla a divadelní tvorby. Časopis však byl (zejména v počátcích své existence) silně ovlivněn stranickou ideologií a pokládal za nutné pečovat o uvědomělost svých čtenářům zveřejňováním nejrůznějších svolání, např. k výročí říjnové revoluce (*„Všem členům Svazu českých dramatických umělců. Všem pracovníkům v oblasti dramatického umění.“³⁹*) nebo informací o průběhu sjezdů (Komunistické strany Československa, Komunistické strany Sovětského svazu, Svazu českých dramatických umělců atd.).

Prvním šéfredaktorem „Scény“ byl Otakar Brůna. V roce 1984 ho na rok vystřídal Karel Vondrášek, který byl poté nahrazen Bohušem Štěpánkem. V letech 1987 – 1991 řídil časopis Jan Dvořák. Poslední šéfredaktorkou časopisu byla Helena Suchařípová (1991 – 1992). „Scéna“ přežila zrušení Svazu českých dramatických umělců (SČDU) v roce 1990 (poslední ročníky vyšly v Nakladatelství a vydavatelství Scéna), ale v roce 1992 zanikla. Členy redakce bylo mnoho osobností, se kterými se později setkáme v novodobých „Divadelních novinách“, např. Richard Erml, Jan Kolář, ale i jinde – Jiří P. Kříž nebo Jan Rejžek.

„Scéna plnila funkci teoretického periodika o dramatickém umění a současně informačně-propagačního listu SČDU. /.../ Vedle odborných textů dostávaly prostor příspěvky podporující kulturní politiku KSČ a činnost SČDU, pravidelně se objevovaly materiály ze svazových sjezdů, festivalů a konferencí. Obsahová náplň Scény se obměňovala v souvislosti s častými změnami v redakci a redakční radě. Na přelomu 70. a 80. let se postupně ustálily rubriky, které tvořily jádro časopisu (Recenze, Knihy,

³⁸ Scéna 1976, č. 1, s. 1.

Fejeton, Premiéry, Výročí, Z domova, Ze světa apod.), zpočátku sporadicky se objevovaly analytické studie a eseje.⁴⁰ Přestože byly podobné tendence patrné už v polovině osmdesátých let, teprve s nástupem Jana Dvořáka na místo šéfredaktora se podařilo vymanit z ideologického tlaku a své místo zde našly i kritické myšlenky. Na stránkách „Scény“ publikovala celá řada divadelních vědců, historiků, teoretiků a kritiků i osobností, které v oblasti kultury působí do dnešních dnů, např. Jan Císař, Jan Czech, František Černý, Jan Dvořák, Richard Erml, Zdeněk Hořínek, Jan Kolář, Jiří P. Kříž, Milan Lukeš, Petr Pavlovský, Jan Rejžek, Josef Herman, Eva Herrmannová, Vladimír Just, Ivan Rössler, Jana Machalická, Mirka Spáčilová, Vladimír Justl a další.

V osmdesátých letech se ustálila většina rubrik do následujícího schématu: Z domova, Recenze (Divadelní – činohra, hudební divadlo, balet, pantomima, loutkové divadlo; Filmové – krátký filmy, celovečerní filmy; Televizní; Rozhlasové, Recenze gramodesek, Recenze a informace o knihách), Rozhovor, Stránky z nové dramatické tvorby, Úvodníky-studie-eseje-poznámky, fejetony, Odpovídá, Fotoarchiv, Ankety-besedy-kulatý stůl-diskuse-rozhovory-dialogy, Festivaly-přehlídky (Z domova, Ze zahraničí), Reportáže ze zahraničí, Divadla (Profily z domova, Ze zahraničí), Pohled do dílny dramatika, Rozhovory s tvůrci (Z domova, Ze zahraničí), Profily tvůrců (Z domova, Ze zahraničí) a Představujeme. Pokud jde o zahraniční divadlo, čtenářům byly předkládány články, které se týkaly zemí východního bloku (Bulharsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko ad.).

Se změnou politické situace se proměnil i obsah „Scény“. Mnohem více prostoru dostalo zahraniční divadlo a nová média (časopis měl dokonce nějaký čas podtitul Čtrnáctideník pro otázky divadla, filmu, rozhlasu, televize a videa). V posledních letech existence „Scény“ došlo ke změně rozsahu z původních osmi na šestnáct stránek. Přesto se nepodařilo časopis udržet. Brzy na něj ale navázaly nové „Divadelní noviny“, kterým se věnuje tato práce (oddíl IV).

³⁹ Scéna 1977, č. 16, s. 1.

⁴⁰ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=206&hl=Sc%C3%A9na+>

2. Divadelní periodika po roce 1989

Po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 došlo k řadě významných společenských změn. Tyto změny bylo nutné podpořit také změnou příslušné legislativy. Pro oblast vydávání novin a časopisů byl touto významnou legislativní změnou zákon č. 86/1990 Sb., který upravoval a doplňoval dosud platný tiskový zákon č. 81/1966 Sb. V této úpravě bylo zmíněno zrušení cenzury (*„V souladu s ústavně zaručenou svobodou projevu, slova a tisku využívají občané periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků k tomu, aby jejich prostřednictvím získávali informace a veřejně vyjadřovali své názory.“*⁴¹) a změněno, kdo může vydávat periodický tisk (*„Periodický tisk mohou vydávat československé právnické osoby, jakož i českoslovenští státní občané, kteří dosáhli věku 18 let. Jiné právnické a fyzické osoby mohou vydávat periodický tisk jen se souhlasem příslušného orgánu státní správy České nebo Slovenské republiky příslušného podle sídla vydavatele.“*⁴²). Zákon také upravoval podmínky registrace nového titulu, odpovědnost za obsah titulu a další. Starý tiskový zákon zůstal v platnosti až do roku 2000, kdy byl nahrazen novým zákonem č. 46/2000 Sb.

Z dřívějších divadelních periodik v této době (kromě „Československého loutkáře“) vycházelo pouze „Dramatické umění“, které, jak už bylo řečeno, zaniklo v roce 1990 v souvislosti s koncem Svazu českých dramatických umělců, který byl jeho vydavatelem. Druhým titulem byla „Scéna“, která sice Svaz přežila, ale jen o dva roky. Objevila se však celá řada nových titulů. Ještě v roce 1989 to byla „**Divadelní revue**“, které bude věnována podkapitola 2.1, o rok později „**Svět a divadlo**“ (podkapitola 2.2), ve stejném roce byl také založen časopis „**Tvořivá dramatika**“ a konečně v roce 1992 „**Divadelní noviny**“ (oddíl IV). „Tvořivá dramatika“ je „*jediný odborný časopis v České republice zaměřený na všechny oblasti dramatické výchovy*“⁴³. Jeho vydavatelem bylo původně pouze Sdružení pro tvořivou dramatiku, které jej nyní vydává ve spolupráci s NIPOS-ARTAMA a katedrou výchovné dramatiky DAMU. Vychází třikrát ročně a vedoucím redaktorem je Jaroslav Provazník.

V souvislosti s rozdělením Československa v roce 1993 nedošlo v oblasti divadelní publicistiky k žádným významným změnám s výjimkou zániku časopisu „**Czech and Slovak theatre**“, který vydával Divadelní ústav v Praze a který byl určen pro prezentaci

⁴¹ zákon č. 86/1990

⁴² zákon č. 86/1990

⁴³ http://www.drama.cz/periodika/tvoriva_dramatika.html

československého divadla v zahraničí (vycházel v letech 1991 – 1993). Na něj plynule navázal časopis se stejným účelem a zaměřením „**Czech theatre**“, který vydává Divadelní ústav od roku 1994 dosud. Podobným případem je zánik časopisu „**Československý loutkář**“, který vycházel ještě před rokem 1989. Ten byl po rozpadu federace nahrazen časopisem „**Loutkář**“.

Jak uvidíme dále, většina divadelních periodik prošla vlivem různých transformací a proměn rozpočtových výdajů změnou vydavatele. Stejně jako ostatní periodika musely i divadelní časopisy přistoupit v nových tržních podmínkách k hledání nových možností financování (granty, příspěvky různých nadací a fondů, ale i zisky z reklamy a prodeje inzertních ploch). Jedním z posledních titulů, které v této oblasti vznikly a kterému se budeme v naší práci věnovat (podkapitola 2.3), je časopis „**Disk**“. Ten vychází od roku 2002.

2.1 Divadelní revue

„Divadelní revue“ byla založena v roce 1989 při Kabinetu českého divadla Akademie věd České republiky. Od roku 1993 je jejím vydavatelem Institut umění - Divadelní ústav v Praze. Vychází každé čtyři měsíce a orientuje se na historické a teoretické problémy divadla. *„Divadelní revue otiskuje původní i přeložené studie z oblasti dějin a teorie divadla, a to všech jeho složek (drama, dramaturgie, scénografie, herectví, hudba, tanec, režie, publikum, architektura), věnuje se i jeho kontextům a funkcím. Cílem časopisu je přinášet metodologicky propracované a materiálově podložené texty, podávající nejen nové informace a závěry, ale představující také nové podněty pro další teatrologická zkoumání. Časopis také dále tiskne též recenze odborných publikací, zprávy z konferencí, symposií a odborných teatrologických pracovišť (rubrika Rozhledy) a bibliografické soupisy, nově objevené prameny, neznámé texty (rubrika Dokumenty – texty – materiály). /.../ Časopis je zařazen v mezinárodně uznávané databázi European Reference Index for the Humanities (ERIH) a v něm uveřejněné studie tak podléhají bodovému hodnocení, vykazovatelnému při řešení vědecko-výzkumných projektů.“*⁴⁴

Členy redakce „Divadelní revue“ jsou v současnosti Štěpán Otčenášek a Eva Šormová, šéfredaktorem je Vladimír Just. V minulosti byli členy redakce např. Milena Dosoudilová, Alice Dubská, Zdeněk Hořínek, Ladislava Petišková nebo Jan Pömerl. V redakční radě časopisu nyní zasedají Jindřich Černý, Ondřej Černý, Jaroslav Etlík, Zdeněk Hořínek, Ondřej Hučín, Pavel Janoušek, Lenka Jungmannová, Ivo Osolsobě, Petr Pavlovský, Jan Roubal, Adolf Scherl a Eva Stehlíková. Ale i redakční rada prošla v průběhu let mnoha proměnami, např. v roce 1991 byli jejími členy mimo jiné i Jan Grossmann, Jan Kopecký, Karel Kraus nebo Jaroslav Vostrý.

S revue ale také spolupracuje celá řada dalších autorů. Přijaté texty procházejí vzhledem k odbornosti a prestiži „Divadelní revue“ složitým procesem „schvalování“: *„Studie, nabídnuté redakci, jsou podrobovány anonymnímu recenznímu řízení. Lektori poskytují komplexní hodnocení, doplněné standardizovanými kategoriemi lektorského posudku, v němž je hodnocen obsahový přínos, metodologická východiska, úroveň formálního a stylistického zpracování a tematická a žánrová vhodnost z hlediska odborného zaměření časopisu. Formulář k vypracování posudku obdrží recenzent od*

⁴⁴ <http://www.divadlo.cz/revue/tiraz.htm>

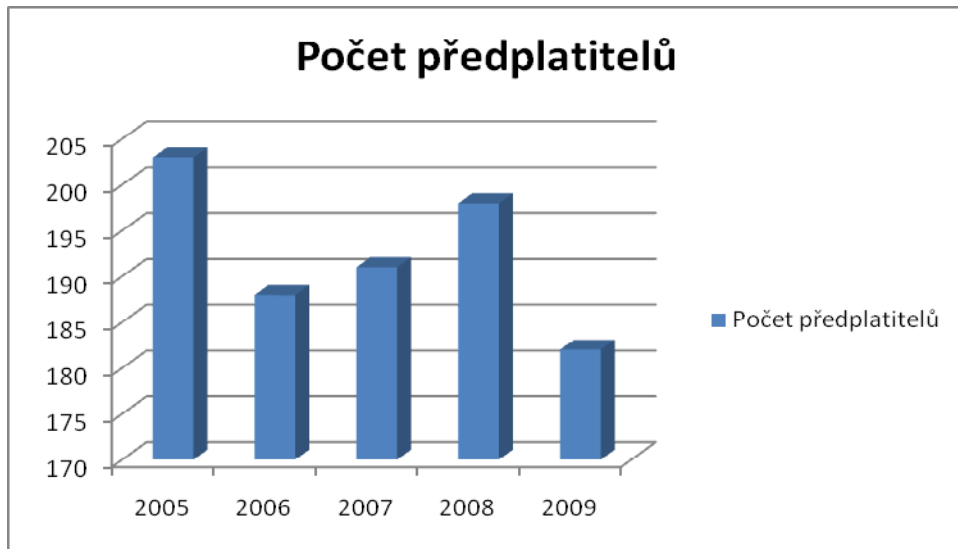
redakce. O rozhodnutí redakce a výsledcích recenzního řízení jsou autoři informováni nejpozději do tří měsíců od data doručení rukopisu redakci.“⁴⁵

Celý obsah časopisu se dělí na tři větší části. Jsou to, jak už bylo řečeno, Rozhledy, které se věnují zprávám a recenzím, Dokumenty – texty – materiály a Studie – analýzy. Nebylo tomu vždy tak. V průběhu existence časopisu se zde objevily také oddíly **Encyklopedie českých divadel** (vycházela v letech 1989 - 1997 a měla za úkol představit české divadelní soubory působící v období druhé poloviny dvacátého století), **Základní pojmy divadla** (1998 - 2001), **Česká divadelní encyklopedie** (2002 – 2006, ta byla zaměřena na jevy a osobnosti českého divadla) nebo **Přečetli jsme pro vás** (od roku 2005 nepravidelně). Významným počinem bylo otištění řady studií Jindřicha Černého, které mapují jednotlivé roky českého poválečného divadelního života (v letech 2000 – 2008 vyšlo celkem deset článků, jejich soubor ohraničený roky 1945 – 1955 vyšel knižně pod názvem *Osudy českého divadla po druhé světové válce*⁴⁶). V roce 1992 došlo ke grafické proměně „Divadelní revue“ – obdélníkový formát byl nahrazen dnes už typickým čtvercem.

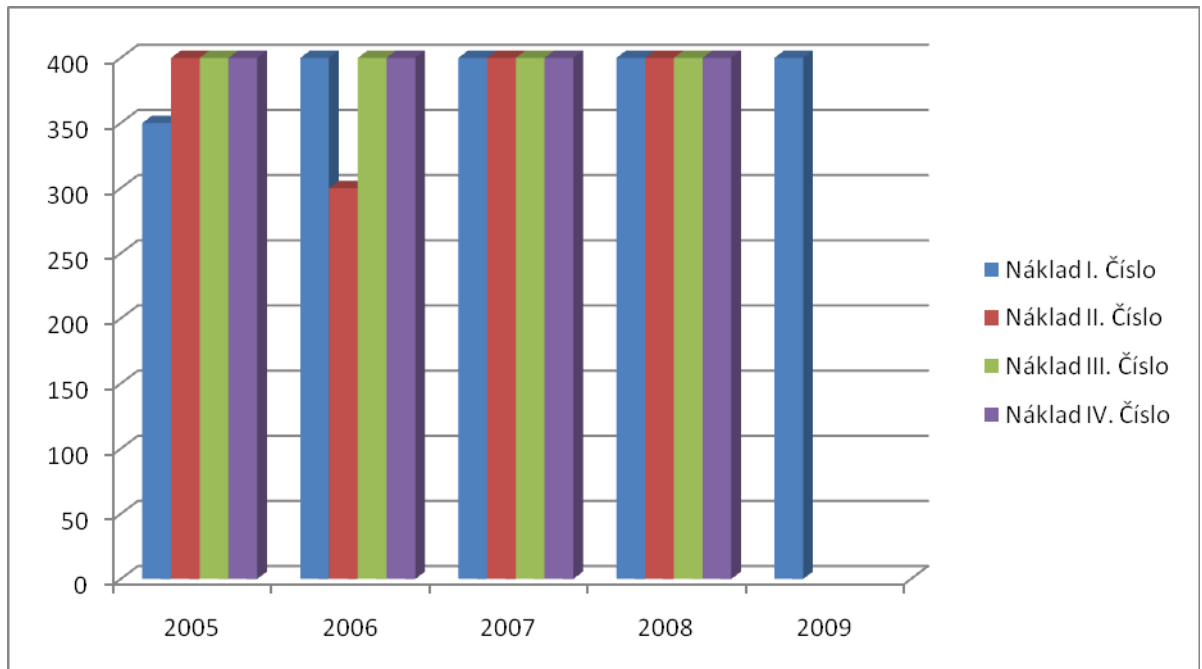
Že je „Divadelní revue“ časopis odborný, jsme už řekli. Jako důkaz nám poslouží nejen rozbor textů, které vykazují rysy odborného stylu (např. využívání poznámkového aparátu nebo uvádění soupisů použité literatury), ale i analýza obsahu. Z té je patrné, že dominantním tématem časopisu je divadelní historie a teorie (divadelní kritika se zde vůbec neobjevuje). Toto relativně úzké zaměření na odbornou veřejnost se projevuje na celkově nižším nákladu i počtu předplatitelů. Pro ilustraci uvádíme grafy znázorňující počet předplatitelů a náklad jednotlivých čísel v posledních pěti letech a vývoj ceny výtisku v letech 1989 – 2008.

⁴⁵ <http://www.divadlo.cz/revue/tiraz.htm>

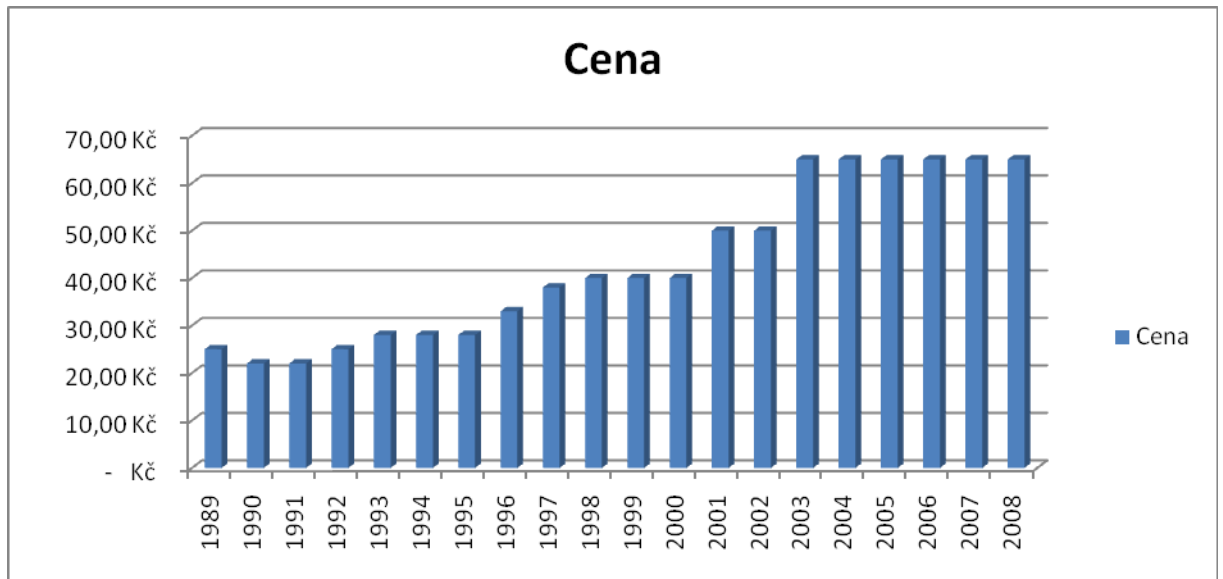
⁴⁶ Černý, Jindřich: *Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945 – 1955*. Praha 2007.

Zdroj: Divadelní revue

Zdroj: Divadelní revue

Zdroj: Divadelní revue

Pozn. Údaje o počtu předplatitelů „Divadelní revue“ za rok 2009 jsou pouze za první čtvrtletí tohoto roku. Nelze tedy uvažovat o poklesku počtu předplatitelů. Z předcházejících grafů je patrné, že v posledních letech zůstávají náklad i cena „Divadelní revue“ poměrně stabilní.

2. 2 Svět a divadlo

Dvoutměsíčník „Svět a divadlo“ (označovaný často zkratkou SaD) se poprvé objevil na našem trhu v roce 1990. Jak už z názvu vyplývá, orientuje se více než ostatní divadelní periodika na zahraniční dění v oblasti divadla. Jako jeden z mála si zachoval česko-slovenskou redakci i jazyk. *„Časopis spolupracuje i s předními zahraničními autory, a to ve velké míře i s autory visegrádských zemí. Tomuto zaměření odpovídá i mezinárodní redakční kruh časopisu (jehož základ tvoří zástupci zemí „visegrádské čtyřky“: Česka, Polska, Maďarska a Slovenska). Kromě textů o divadle (inscenacích, osobnostech, dramatu, festivalech...) publikuje v prvním českém vydání i původní či přeložená dramatická díla a současně se zabývá i tématy estetického, politického či např. filosofického rázu: např. série článků věnovaných vztahu státu ke kultuře, ale také feminismu, monumentalitě, kulturnímu kolonialismu či rozporům globalizace a národní identity. /.../ Cílem je pravidelné a zasvěcené informování v širších evropských, respektive světových souvislostech. Dalším záměrem je vybudování platformy pro další aktivity, přesahující rozměr divadelní publicistiky: např. pořádání veřejných diskusí a konferencí, vědeckou činnost či reprezentaci jednotlivých národních kultur např. formou spolupráce s festivaly, divadly atd.“⁴⁷*

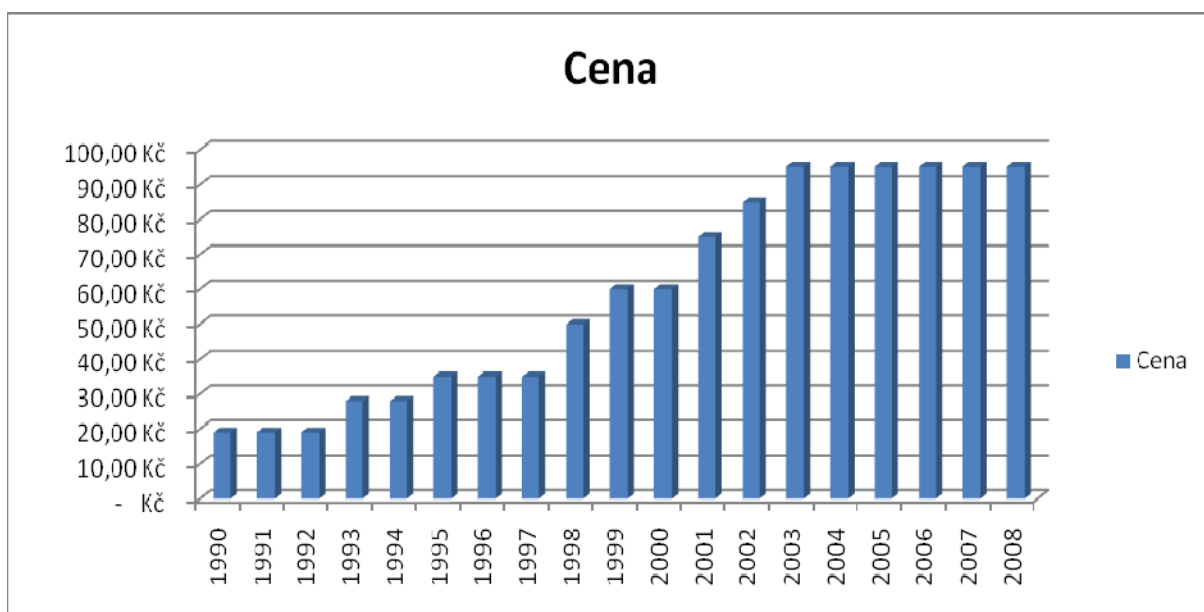
Po celou dobu existence SaDu je jeho šéfredaktorem Karel Král⁴⁸, dalšími členy redakce jsou Jiří Adámek a Jakub Škorpil, slovenskou redakcí je pověřená Martina Ulmanová. Časopis v současnosti vydává občanské sdružení Svět a divadlo (dříve jej vydávala Divadelní obec) a vychází za finančního přispění Ministerstva kultury České republiky, Nadace Český literární fond a International Visegrad Fund. V redakčním kruhu své zastoupení našly kromě Česka také Slovensko, Maďarsko, Polsko, Francie, Nizozemí, Rusko, Velká Británie i USA. Náklad časopisu je 1 000 kusů, předplatitelů má SaD přibližně 480 – 500. Podle asistentky redakce Jitky Beránkové je největší nárůst počtu předplatitelů vždy se zahájením akademického roku a zhruba 40 výtisků je určeno zahraničním předplatitelům. Časopis je určen všem zájemcům o komplexní pohled na divadelní současnost, různé divadelní kultury a jejich střetávání. Jeho těžištěm není kritika (jako v případě „Divadelních novin“) ani studie z divadelní historie nebo teorie (viz „Divadelní revue“).

⁴⁷ http://www.divadlo.cz/sad/STRANKY/SAD_H.html

⁴⁸ Karel Král (*1953) – absolvent divadelní a filmové vědy na FF UK, člen správní rady Nadačního fondu Cen Alfréda Radoka

Redakce také vydává anglickou mutaci „World and Theatre“ (vyšla v letech 2004, 2005 a 2007). Chystá se i letošní anglická verze SaDu. Předchozí čísla byla distribuována do zahraničí pomocí dlouho sestavované e-mailové databáze (odběrateli byli kromě jednotlivců a ITI center, např. bohemistické katedry zahraničních univerzit nebo zahraniční distributoři). Část celkového nákladu 800 kusů odkoupil pro propagační účely Divadelní ústav a část distribuovali sami redaktori při svých cestách do zahraničí. Finančně se na tomto projektu podílí International Visegrad Fund. Časopis je anglickou antologií z česky a slovensky publikovaných článků SaDu.

Časopis je také spoluzakladatelem Nadačního fondu Alfréda Radoka a podílí se na udílení Cen Alfréda Radoka. Předplatitelé dostávají každý rok zdarma knižní prémii (např. 1995 – Shwab, Werner: Prezidentky; 1999 – Marber, Patrick: Na dotek; 2004 – Lébl, Petr: Básně; 2006 – Zelenka, Petr: Teremin). Pro srovnání i zde uvádíme graf znázorňující vývoj ceny „Světa a divadla“.

Zdroj: Svět a divadlo

2.3 Disk

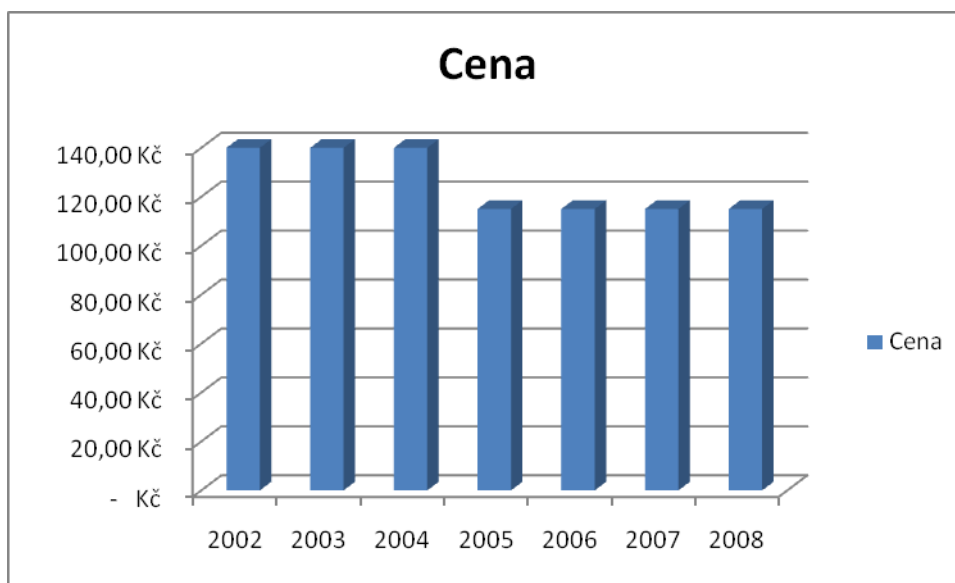
Časopis „Disk“ (s podtitulem Časopis pro studium dramatického umění) je odborné periodikum, specializované na teoretickou reflexi a vědeckovýzkumnou činnost v oblasti scénických umění. Vychází od roku 2002 čtyřikrát ročně a jeho náklad činí 500 kusů. Připravuje jej Výzkumný ústav dramatické a scénické tvorby DAMU pro Centrum základního výzkumu AMU v Praze a Masarykovy univerzity Brno a vydává Akademie múzických umění v Praze a Nakladatelství KANT – Karel Kernický. *„Ctižádostí čtvrtletníku, jehož náplň je spojená s činností jmenovaného ústavu, je přispívat ke studiu dramatického, resp. scénického umění na základě jeho reflexe v širším kontextu. Proto nevěnuje pozornost pouze těm uměním, která se tradičně řadí mezi dramatická, ale i různým aspektům dalších uměleckých disciplín, a to i z hlediska problematiky předpokladů a procesu jejich vzniku.“*⁴⁹ „Disk“ vychází za finanční podpory ze státních prostředků získaných prostřednictvím Grantové agentury České republiky.

Takto se k novému titulu a obsahu jeho prvního čísla vyjádřil šéfredaktor Jaroslav Vostrý: *„Časopis Disk, jehož první číslo předkládáme zájemcům o dramatické umění, vychází z činnosti Ústavu teorie a dějin divadelní tvorby, který funguje při Katedře teorie a kritiky Divadelní fakulty AMU a má podněcovat reflexi dramatického, resp. scénického umění také z hlediska jejich potřeb. /.../ Je pochopitelné, že teoretická aktivita odborníků s pojetím s divadelní fakultou se do značné míry zaměřuje na otázky jazyka dramatického umění (samozřejmě i na spojení tohoto „jazyka“ s jazykem přirozeným): bez studia jazyka příslušného oboru si přece působení žádné školy nelze představit. /.../“*⁵⁰. Už z tohoto úvodu jasně vyplývá, kdo je ideálním čtenářem „Disku“ – odborník nebo student příslušného oboru. Časopis není určen pro čtenáře laika a tomu odpovídá i převaha divadelně-teoretických problémů v jeho obsahu.

Šéfredaktorem časopisu je od počátku Jaroslav Vostrý, členy redakce jsou: Jan Císař, Tamara Čuříková, Wojciech Dudzik, Július Gajdoš, Jan Hyvnar, Vladimír Justl, Ivan Kurz, Joseph N. Rostinsky, Václav Syrový, Zdenka Švarcová, František Šmahel a Miroslav Vojtěchovský. Z velké části jde o pedagogy AMU, resp. DAMU. Hlavními tématy časopisu jsou Scéničnost a scénologie; Herci a herectví; Analýza, interpretace; O současném divadle; Divadlo v západní kultuře; Mezi invencí a technikou; K asijské scénické kultuře a Drama a dramaturgie. Články uveřejněné v „Disku“ procházejí

⁴⁹ <http://casopisdisk.amu.cz>

obdobnou procedurou, jaké jsme byli svědky u „Divadelní revue“: „Redakce přijímá příspěvky věnované výzkumu a reflexi dramatického umění a specifických i nespécifických scénických projevů v kontextu kultury. Příspěvky procházejí recenzním řízením, jehož výsledky jsou autorům sdělovány nejpozději do dvou měsíců od doručení rukopisu do redakce.“⁵¹ Kromě členů redakční rady přispívá do „Disku“ celá řada dalších autorů, např. Josef Herman, Jana Horáková, Radovan Lipus, Jana Machalická nebo Přemysl Rut. Pro srovnání opět uvádíme graf znázorňující vývoj ceny tohoto titulu.

Zdroj: Disk

⁵⁰ Disk 2002, č. 1, s. 7 – 9.

⁵¹ <http://casopisdisk.amu.cz>

IV. Divadelní noviny

1. Divadelní noviny

*„O divadle v těchto novinách se budete pravidelně dočítat každých čtrnáct dnů od září letošního roku. Nulté číslo představuje model a způsob psaní, jímž chceme v nové době navázat na tradici časopisu téhož názvu, který vycházel v letech 1957 – 1970. V úvodní poznámce bývá shrnuta základní idea, již redakce hodlá svým novinám vtělit. Upouštíme od této lákavé možnosti, neboť si myslíme, že apriorní ideje a programy existují často nezávisle na tom, co se pak v novinách tiskne. Divadelní noviny mohou být koneckonců jen takové, jaké je divadlo. A pokud tento příměr bude alespoň v omezené míře platit i obráceně, posílí nás to v názoru, že naše práce může mít nějakou cenu.“*⁵² Takto přivítala v červnu 1992 (přesné datum není uvedeno) redakce nově založeného časopisu své čtenáře. Přestože zdůrazňovala návaznost na stejnojmenný titul vycházející koncem padesátých let a po celá léta šedesátá, velký vliv na grafickou i obsahovou stránku „Divadelních novin“ měla i tehdy nedávno zaniklá „Scéna“. Nulté (červnové) číslo bylo distribuováno zdarma. Kromě fejetonu Josefa Topola přineslo většinu rubrik, se kterými se budeme během zkoumání šestnácti let existence časopisu setkávat.

Už od počátku je nedílnou a charakteristickou rubrikou či spíše prvkem „Divadelních novin“ **Kritický žebříček** – tabulka znázorňující bodové hodnocení (na škále 1 bod = Vhodné pro derniéru až po 5 bodů = Zázitek) několika představení, jež měla svou premiéru v bezprostředně předcházejícím období. Nulté číslo také přineslo anketu „*Co byste rád(-a) přečetl(-a) v Divadelních novinách?*“, ve které byly dotazovány významné osobnosti divadla a divadelní vědy. Od počátku je také součástí „Divadelních novin“ seznam premiér pro nadcházejících čtrnáct dnů (na celém území České republiky). Podrobněji se ale budeme obsahu „Divadelních novin“ a jejich rubrikám věnovat v samostatné kapitole (**2. Obsah a rubriky Divadelních novin**).

Od prvního ročníku vydával „Divadelní noviny“ Divadelní ústav v Praze. Redakci tvořili šéfredaktor Jan Kolář, dále Richard Erml (publicistika), Vladimír Procházka (kritika), Barbora Topolová (kritika) a Helena Suchařípová (zástupce šéfredaktora). V redakční radě pak zasedali: Helena Albertová, František Derfler, Jaroslav Etlík, Vladimír Justl, Jan Klusák, Štěpán Otčenášek, Jana Patočková, Michal Preininger, Věra Ptáčková, Otakar Roubínek (předseda) a Jan Vedral. Zatímco složení redakce a redakční

⁵² Divadelní noviny 1992, č. 0, s. 1.

rady se během let proměňovalo (těmto změnám bude věnována kapitola **3. Proměny redakce a redakční rady**), místo šéfredaktora si až do dnešních dnů uchoval Jan Kolář.

První regulérní číslo kulturního čtrnáctideníku (plný podtitul od počátku do dnešních dnů zní „Kulturní čtrnáctideník pro divadelníky a jejich diváky“) vyšlo v září 1992 (přesné datum není opět uvedeno), jeho cena byla 5 Kčs a rozsah činil 12 stránek. V prvním roce své existence měly „Divadelní noviny“ devět čísel (včetně nultého), od druhého ročníku je standardní počet čísel za rok dvacet dva. Titulní strana byla složena z jedné fotografie středního formátu a několika článků (např. fejeton, článek týkající se úspěšné premiéry apod.). Po celou dobu své existence vycházejí ve formátu A3. V prvních letech byly „Divadelní noviny“ černobílé. Barva se poprvé objevuje až v roce 2004. Šéfredaktor Jiří Kolář se k tomu ve svém úvodním sloupku vyjádřil takto: *„Barvu na titulní straně snad ani vysvětlovat nemusím. Je jasné, že jde o zvýraznění Divadelních novin při stánkovém prodeji. Snažili jsme se přitom vyhnout banalitě barevné fotografie, s níž pracuje kdekdo, a uchovat tak jistou „starosvětskou“ osobitost naší grafické úpravy.“*⁵³. Až do roku 2007, kdy časopis přešel na „plnou“ barvu, tak titulní stranu zdobila kolorovaná fotografie.

Ostatně titulní strana prošla celkovou proměnou – původní fotografie středního formátu nabývala nejen na velikosti, ale i na důležitosti a postupně vytlačila všechny texty z titulní strany dovnitř časopisu a stala se tak její jedinou dominantou. Změnil se také rozsah časopisu z původních dvanácti stránek na dnešních šestnáct (v roce 1999).

Přelomovým rokem se pro „Divadelní noviny“ stal rok 1998, kdy došlo ke změně vydavatele. Že šlo o události poměrně dramatické, dokládá následující dopis šéfredaktora Jana Koláře čtenářům, který uvádíme téměř celý, neboť nám může poskytnout i zajímavé informace o finanční stránce vydávání „Divadelních novin“ a o cenách inzerce v této době. *„Přátelé divadla, věnujte prosím, zvýšenou pozornost tomuto dopisu. Z rozhodnutí Ministerstva kultury ČR byl našemu vydavateli – Divadelnímu ústavu – odebrán státní příspěvek na vydávání Divadelních novin v roce 1998. Naše – a chci doufat, že i vaše – noviny se tedy finančně musí postavit zcela na vlastní nohy. Dlouho jsme věděli, že to přijde. Už loni jsme měli podobně na kahánku a přežili jsme jen díky Divadelní radě a jejímu ctihodnému členovi PhDr. Ivanu Vyskočilovi, který za nás mocně pledoval. A tak jsme letos na jaře založili Společnost pro Divadelní noviny a jali se usilovně shánět sponzory a inzerenty. /.../ Píše se*

⁵³ Divadelní noviny 2004, č. 1, s. 2.

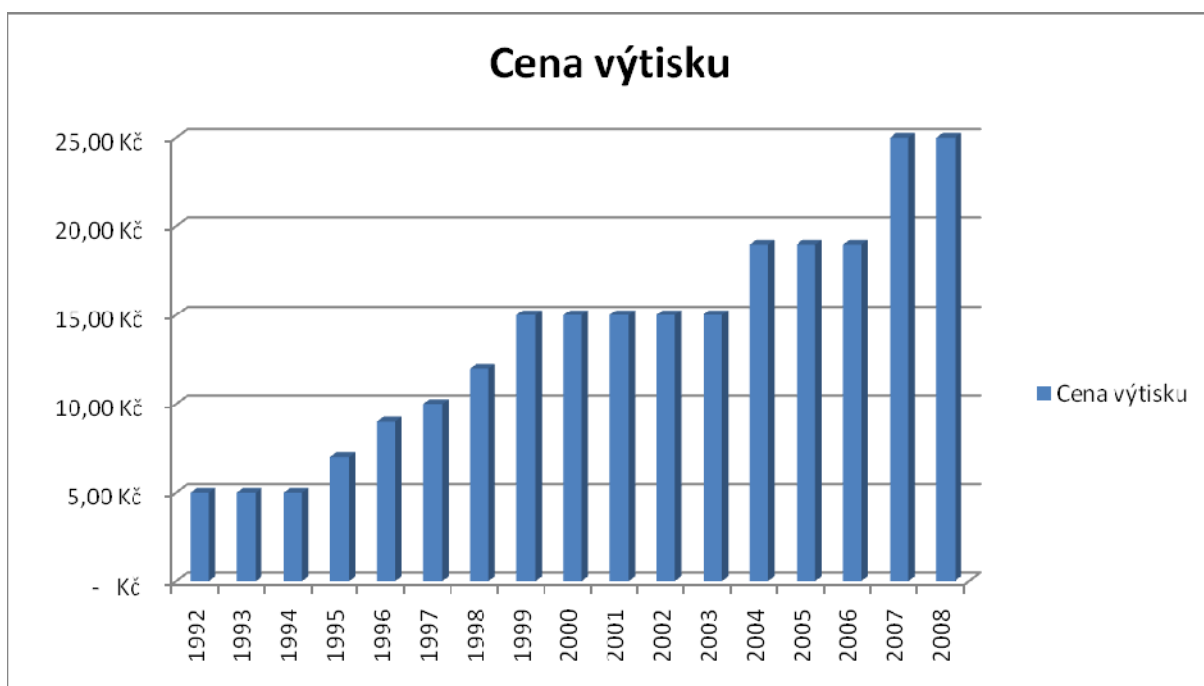
prosinec 1997 a Společnost pro Divadelní noviny má – snad! – prostředky toliko na vydání dvou lednových čísel (pouze na výrobu, honoráře a platy musí stranou). Milí přátelé divadla, jedinci i kolektivy, zvažte laskavě, jestli nemůžete postrádat nějakou tu korunu a zaslat ji na konto Společnosti (číslo vynecháváme – pozn. autorky). Obracím se i na vás, vážení ředitelé a ředitelky českých divadel, s prosbou, abyste svoje divadla u nás propagovali formou inzerce. Ceny jsou smluvní a mírné, orientačně: za malý inzerát 2 500 Kč, 5 000 Kč za čtvrt strany, 10 000 Kč za půl strany a 25 000 Kč za celou. /.../ Dopadne to dobře, jestli přežijeme první tři měsíce příštího roku – finančně to obnáší pouhých 300 000 Kč. Je vysoce pravděpodobné, že v dubnu 1998 obdržíme grant ministerstva kultury, který nám pokryje podstatnou část nákladů a poskytne oddechový čas na sehnání zbytku. /.../“⁵⁴ Pro zajímavost uvádíme nynější ceny inzerce v „Divadelních novinách“: malý inzerát 3 000 Kč, čtvrt strany 6 000 Kč, půl strany 12 000 Kč a celá strana 30 000 Kč.

Do roku 1998 tak „Divadelní noviny“ vstupovaly s novým vydavatelem – občanským sdružením Společnost pro Divadelní noviny – a s řadou obav. Novou situaci shrnul Jan Kolář takto: „V posledním čísle „státních“ divadelních novin jsem na tomto místě volal o pomoc. Stručně rekapituluji: od 1. 1. se Divadelní noviny musely postavit na vlastní nohy, jejich kasa byla skoro prázdná a na udělení ministerského grantu je čekací doba čtyři měsíce. Máme velkou radost, že naše volání bylo vyslyšeno. Velkou inzerci si v Divadelních novinách objednalo Národní divadlo a Tabák Philip Morris, menší Divadlo Na Vinohradech, Divadlo Na Zábradlí, Divadlo V Dlouhé, Ypsilonka, Činoherní klub a Hudební divadlo v Karlíně. Přispěly nám či přispět slíbily instituce, na jejichž vrata jsme do té chvíle marně bušili, Česká spořitelna a VIZE Dagmar Havlové. A kupodivu s pomocí přišly i instituce, na jejichž vrata jsme se zabušit neodvážili, protože víme, že samy mají starostí více než dost, Nadace Charty 77 a malé soukromé nakladatelství Achát. Po tisícovce dali bývalí členové redakční rady Divadelních novin – a dnes už členové Společnosti pro Divadelní noviny, z čehož jim plynou výhody toliko čestné – Věra Ptáčková, Barbora Topolová, Jan Klusák, Josef Balvín a také dvě osobnosti, které nám neradily – paní Stáňa Mazáčová a Ondřej Černý. /.../ Nakonec, jak se říká, nejlepší zpráva: smlouva o reklamní spolupráci s Telecomem je před podepsáním. /.../“⁵⁵

⁵⁴ Divadelní noviny 1997, č. 22, s. 1.

⁵⁵ Divadelní noviny 1998, č. 3, s. 1.

V roce 1999 se situace „Divadelních novin“ zlepšila na tolik, že se redakce rozhodla rozšířit počet stran ze stávajících dvanácti na dnešních šestnáct. „/.../ od 1. 1. rozšiřujeme na šestnáct stran. Cena výtisku bude přirozeně vyšší (jen o málo, pouhé tři koruny), jeho obsah tlustší a - doufáme – hlubší. /.../“⁵⁶ Ke zvýšení ceny výtisku došlo v historii „Divadelních novin“ několikrát. Poprvé to bylo v roce 1995 (z 5 Kč na 7 Kč). To bylo podle redakce způsobeno zdražením poštovních poplatků, které zvýšilo tzv. novinové výplatné. Od této doby se cena každoročně zvyšovala, až se v roce 1999 ustálila na 15 Kč. K dalšímu zvýšení došlo v letech 2004 (19 Kč) a 2007 (25 Kč). Celkový přehled vývoje ceny „Divadelních novin“ nám poskytne následující graf.

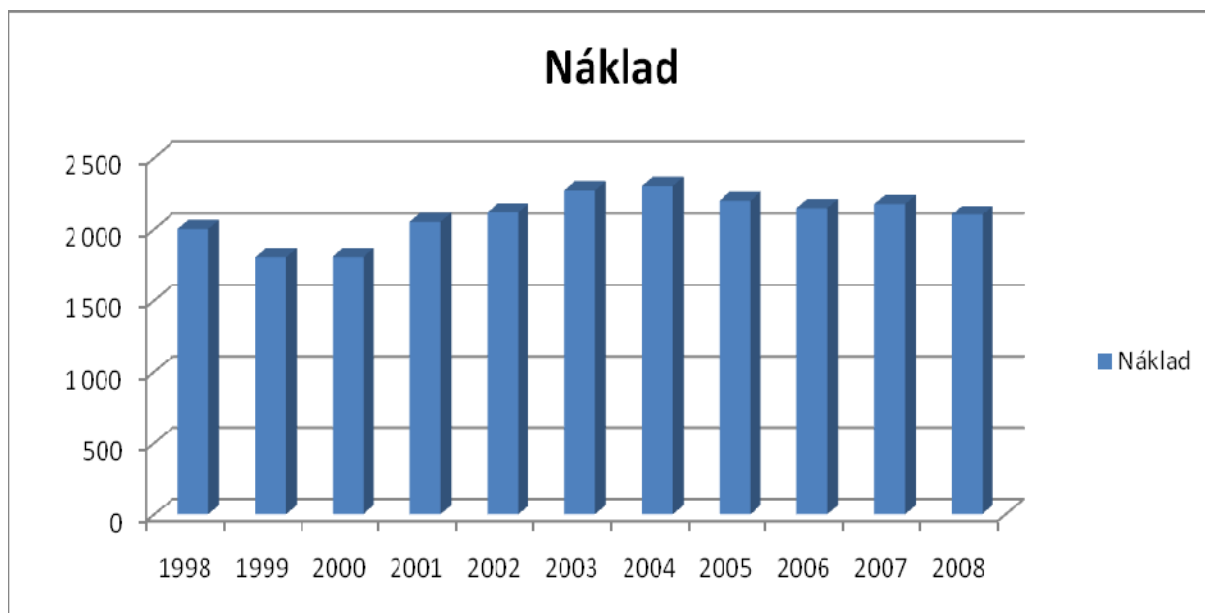
Zdroj: *Divadelní noviny*

Z tohoto grafu můžeme vypočítat, že se změnou vydavatele v roce 1998 sice přišlo zvýšení ceny, nicméně ta zůstala stejná po dobu pěti let. Podobnou tendenci vykazuje i zdražení v roce 2004 a 2007. Lze tedy usuzovat, že přechod vydávání „Divadelních novin“ z Divadelního ústavu na Společnost pro Divadelní noviny přinesl listu jistou finanční stabilitu, která redakci nenutí ke každoročnímu zdražování (jako v letech 1995 – 1998).

Následující graf ukazuje průměrný roční náklad „Divadelních novin“ v období, ve kterém jsou vydávány občanským sdružením Společnost pro Divadelní noviny, tedy

⁵⁶ Divadelní noviny 1998, č. 22, s. 1.

v letech 1998 – 2008. Pokud jde o údaje z předchozího období, musíme si vystačit se vzpomínkou Jana Koláře: „Když jsme před těmi devíti lety, v červnu 1992, začínali, bylo nás pět jako v onom Poláčkově románu, plus sekretářka, tajemnice, manažerka v jedné osobě. O budoucnosti (rozumějte rozmachu) Divadelek jsme nepochybovali, náš optimismus posiloval i tehdejší náklad čtyř tisíc prodaných výtisků. Stále vzrůstající nabídka kulturních (jakož i jiných) statků, jakož i neochota velkých distribučních firem nabízet nevýnosný kulturní časopis, rychle opravily naše naivní představy. /.../“⁵⁷. I když je, jak uvidíme, náklad „Divadelních novin“ v současné době nižší než ony zmiňované čtyři tisíce, přece jen je vyšší než náklad ostatních již zmiňovaných divadelních periodik – „Divadelní revue“, „Světa a divadla“ a „Disku“.

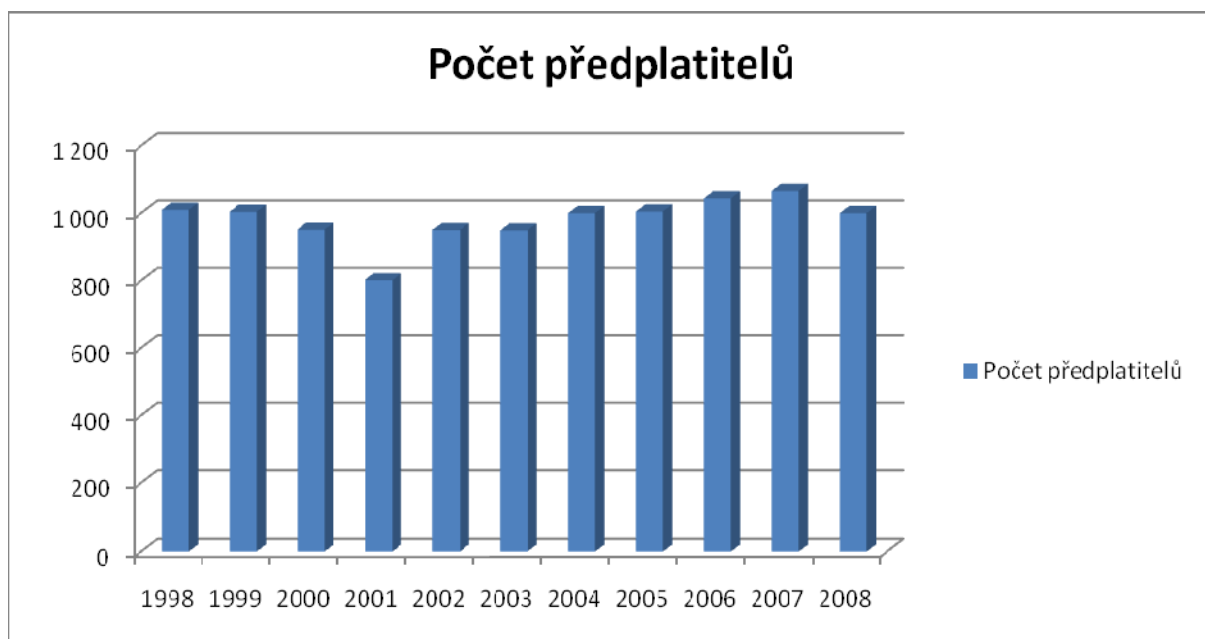

Zdroj: Divadelní noviny

Posledním grafem, na který se podíváme, je počet předplatitelů „Divadelních novin“ (opět z období 1998 – 2008). Ze srovnání tohoto grafu s grafem předchozím můžeme vyvozovat, že zhruba polovina nákladu putuje k rukám předplatitelů. Počet předplatitelů zůstává ve sledovaném období poměrně vyrovnaný s menším poklesem v letech 2000 – 2003. Jak je patrné z předcházejícího grafu, tento mírný pokles nijak neovlivnil výši nákladu. Vínou za zmenšení počtu předplatitelů nenese ani zvýšení ceny, neboť to nastalo, jak víme z prvního grafu, už v roce 1999. Máme za to, že ani obsahová proměna „Divadelních novin“ v roce 2001, ještě nemohla ovlivnit počet předplatitelů. Pravděpodobně je to tedy událost krátkodobého charakteru, což potvrzuje i nárůst počtu

⁵⁷ Divadelní noviny 2000, č. 22, s. 1.

předplatného v bezprostředně následujících letech. V souvislosti s vývojem zmínil Jan Kolář v jednom ze svých úvodníků i čtenářskou obec „Divadelních novin“: „/.../ Dnes je naše čtenářská obec poloviční, a i když z vašich ohlasů a dopisů víme, že na jeden prodaný výtisk připadají dva tři čtenáři (mnozí píšete, že si nemůžete dovolit kupovat Divadelky pravidelně, a tak si je půjčujete), strašně moc bychom si přáli, aby vás bylo víc. Proto se samozřejmě musí něco udělat. Zařídít, aby Divadelní noviny byly k mání na každém novinovém stánku, v našich silách není. Ale pokusit se získat nové abonenty z řad české divadelní veřejnosti snad možné je. /.../“⁵⁸.

Zdroj: Divadelní noviny

„Divadelní noviny“ přinášely svým předplatitelům v prvních letech své existence zdarma knižní prémii. V prvním ročníku to byla kniha Týden s Janou Hlaváčovou, následovaly dopisy Jiřího Voskovce a v roce 1994 Vy si mne s někým pletete⁵⁹ (série rozhovorů s umělci). Prémii v roce 1995 byla kniha Jiřího Suchého Život není obnošená vesta. Následovalo 5 x 5, kniha, ve které redaktoři „Divadelních novin“ vedou rozhovor s pěti známými umělci: Radovanem Lukavským, Petrem Nárožným, Evou Salzmanovou, Lumírem Tučkem a Jitkou Molavcovou. Poslední knižní premií se v roce 1997 stal soubor povídek Ladislava Smočka s názvem Růžový aeroplán⁶⁰.

⁵⁸ Divadelní noviny 2000, č. 22, s. 1.

⁵⁹ Herman, Josef: Vy si mne s někým pletete ... aneb Z besed na filosofické fakultě: Jan Werich, Hugo Haas, Zdeněk Štěpánek, Jiří Suchý, Ivan Vyskočil. Praha 1994.

⁶⁰ Smoček, Ladislav: Růžový aeroplán. Praha 1997.

Na začátku jsme zmínili anketu, kterou „Divadelní noviny“ uspořádaly ve svém nultém čísle. Za dobu své existence ale přinesly i další ankety. Jednou z nejvýznamnějších je „**Inscenace roku**“. Ta se poprvé objevila v prvním čísle třetího ročníku (1994) a od té doby je stálíci každého prvního čísla „Divadelních novin“ nového roku. V prvním ročníku této neformální ankety oslovila redakce všechny své spolupracovníky a pravidelné přispěvatele (celkem šedesát jedna osob). Od roku 1998 se okruh dotazovaných rozšířil i mimo stále spolupracovníky. Následující tabulka shrnuje výsledky ankety za sledovaných patnáct let její existence. Je třeba poznamenat, že dotazovaní mohou uvést jakoukoli profesionální divadelní inscenaci, choreografii, projekt nebo performanci. Podmínkou je, aby se premiéra uskutečnila v předchozím roce. Upozorňujeme proto na fakt, že inscenace uvedená v tabulce pod rokem 1994, je vlastně Inscenací roku 1993 apod.

Rok	Inscenace	Divadlo
1994	Bratři Mrštíkové: Rok na vsi	Národní divadlo v Praze
1995	Čechov, Anton Pavlovič: Racek	Divadlo Na Zábradlí (Praha)
1996	Pitínský, Jan Antonín: Sestra Úzkost	Dejvické divadlo (Praha)
1997	Bernhard, Thomas: Ritter, Dene, Voss	Divadlo Na Zábradlí (Praha)
1998	Čechov, Anton Pavlovič: Ivanov	Divadlo Na Zábradlí (Praha)
1999	Purcello, Henry: Dido a Aeneas	Divadlo J. K. Tyla (Plzeň)
2000	Bernhard, Thomas: Divadelník	Divadlo Na Zábradlí (Praha)
2001	Šostakovič, Dmitrij: Lady Macbeth Mcenského újezdu	Národní divadlo v Praze
2002	Berg, Alban: Wozzeck	Národní divadlo v Praze
2003	Janáček, Leoš: Osud	Národní divadlo v Praze
2004	Čechov Čechům (cyklus čechovovských režii Vladimíra Morávka)	Klicperovo divadlo (Hradec Králové)
2005	Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Kníže Myškin je idiot (dramatizace)	Divadlo Husa na provázku (Brno)
2006	Martinů, Bohuslav: Řecké pašije	Národní divadlo v Brně - koprodukce
2007	Dumas st., Alexandr: Tři Mušketýři	Divadlo Alfa Plzeň
2008	Kafka, Franz: Proces	Pražské komorní divadlo v Divadle Komedie (Praha)

Za pozornost jistě stojí fakt, že dvě třetiny tohoto žebříčku jsou obsazeny divadly pražskými. Vliv na to jistě může mít skutečnost, že většina dotazovaných v této anketě jsou obyvatelé Prahy, ale může to být i projev „pragocentričnosti“ současné divadelní kritiky. Každopádně je to situace typická.

Kromě neformální ankety Inscenace roku je název „Divadelních novin“ spojen ještě s anketou ryze formální a veřejně vyhlášenou. **Ceny Sazky a Divadelní novin** se udílejí od roku 2001 v pěti kategoriích:

- Alternativní divadlo
- Tanec a balet
- Hudební divadlo
- Činohra
- Herecký výkon sezóny bez ohledu na žánr.

O ocenění rozhoduje odborná porota a záštitu převzal (už od prvního ročníku) ministr kultury ČR. Laureáti obdrží šek, zarámovaný diplom, sošku Stříbrný Orfeus (resp. Zlatý Orfeus za Herecký výkon sezóny) a šperk Stříbrná (resp. Zlatá) Harfa. Ceremoniál se koná vždy počátkem října (po každé v jiném divadle) a přenáší ji Česká televize. Jak je patrné z názvu, na udílení se jako partner podílí společnost Sazka Praha, a.s. Tato společnost je také hlavním partnerem „Divadelních novin“ a podílí se na jejich financování.⁶¹

2. Obsah a rubriky Divadelních novin

V této kapitole bychom se blíže podívali na to, jak se proměňovaly rubriky a obsah „Divadelních novin“ od roku 1992 do současnosti. První menší změny v rozvržení rubrik časopisu přinesla změna vydavatele v roce 1998 - dominantou titulní strany je od prvního čísla tohoto ročníku fotografie, větší prostor dostal také rozhovor. Další změna se týkala rozsahu časopisu. Prvních sedm let své existence měly „Divadelní noviny“ osm stránek. V momentě, kdy se jejich rozsah zvětšil na dnešních šestnáct stran (v roce 1999), se musel nutně proměnit i obsah časopisu, mimo jiné se rozšířil prostor pro kritiku. Zvýšení počtu stran se nijak nedotklo složení redakce. Poslední velká (tentokrát nejen obsahová, ale i vizuální) proměna čekala „Divadelní noviny“ v roce 2001. Takto o ní informoval čtenáře šéfredaktor Jan Kolář: *„/.../ Co bude nového? Hned na první pohled poznáte, že první číslo Divadelních novin ročníku 2001 je tištěno na jiném, světlejším a slabším papíru, více odpovídajícím charakteru novinové tiskoviny. Nové bude záhlaví, grafické pojetí a řazení článků. A nová snad bude i naše energie dělat noviny svižnější, aktuálnější a v širším záběru. Mělo by tomu tak být: na druhé a třetí stránce pokaždé najdete kroniku aktuálních divadelních a dalších kulturních událostí uplynulých čtrnácti dnů – od podstatných až k tzv. okrajovým, kterých si „velká média“ nepovšimnou, které však kontinuálně budou zaznamenávat Divadelky. Divadelní recenze a kritické glosy budou komponovány v celku čtyř tiskových stran, vždy s jednou velkou, „srovnávací“ recenzí na úvod. Přibudou rubriky, věnované knihám, divadelním textům a hrám a výhledy za nejbližší humna: na dramatickou a dokumentární tvorbu televize a rozhlasu, na mluvené slovo i operu a muzikál na CD-nosičích, přibudou i krátké kulturně-společenské komentáře, jejichž autory by měli být známí dramatici, režiséři i herci (v prvním čísle ročníku 2001 to bude Pavel Kohout). Svůj prostor také dostává alternativní scéna, některé profily jejich souborů a individualit doprovodí ukázky z tvorby. /.../“⁶²* Poněkud menší změny v rozvržení rubrik časopisu přinesla změna vydavatele v roce 1998.

Pokud jde o celkovou charakteristiku „Divadelních novin“, můžeme zde vysledovat rysy stylu uměleckého (např. fejetony), vědeckého, resp. popularizačního i prostě sdělovacího (informace, oznámení apod.). Pro časopis je symptomatické, že neuvádí u svých odborných studií, textů, článků a portrétů ani poznámkový aparát, ani použitou

⁶¹ Divadelní noviny jsou financovány z grantu Ministerstva kultury (65% nákladů) zbytek peněz se shání z inzerce, z předplatného a sponzorských darů.

⁶² Divadelní noviny 2000, č. 22, s. 1.

literaturu. Všechny uveřejněné kritiky jsou zakončeny stručnou poznámkou o dané inscenaci (autor, název, tvůrci inscenace, datum premiéry, případně, z které reprízy je kritika psána). Můžeme tedy konstatovat, že „Divadelní noviny“ mají své těžiště v kritice. Zároveň se snaží upozorňovat své čtenáře na další kulturní akce, akce spjaté s divadlem i na různé problémy pojící se jak s divadlem současným, tak s jeho historickým vývojem, a to nejen českým, ale i zahraničním. Oproti ostatním již zmiňovaným současným divadelním časopisům má výhodu větší periodicity a nevýhodu menšího rozsahu. Pokud uvážíme spojení těchto dvou faktorů a porovnáme je s množstvím divadelních, respektive kulturních akcí konaných na celém území České republiky, musíme nutně dojít k závěru, že není možné postihnout současný kulturní život cele a v celém jeho rozsahu.

Nyní se tedy blíže podívejme na obsah „Divadelních novin“. Stálíci mezi rubrikami je už od prvního čísla **Anketa**. O první anketě „Divadelních novin“ - „Co byste rád(a) přečetl(a) v Divadelních novinách jsme se už zmiňovali. Stejně tak i o nejvýznamnějším počínu v této oblasti, o každoroční anketě Inscenace roku. Od počátku do dnešních dnů také „Divadelní noviny“ uveřejňují **Výročí** (narozeniny divadelních umělců), nekrology umělců **Zemřeli** a přehled nových premiér pro nadcházejících čtrnáct dní (**Premiéry**). Poměrně krátkou životnost naopak prokázaly rubriky **Esej** a **Nadace a soutěže** (obě se objevovaly v ročnících 1992 – 1993 a měly nepravidelný charakter). Rubrika Nadace a soutěže se výhradně věnovala výsledkům Cen Alfreda Radoka. Esej se občas objeví i v dnešní podobě „Divadelních novin“, např. Pavel Švanda: Riziko a zisky (K filozofii jednoho divadla)⁶³, který vyšel v roce 2008, v čísle 12 na straně 7. Dalšími autory esejů, které vyšly v „Divadelních novinách“ jsou např. Vladimír Vašut: Tanec a pravda⁶⁴ nebo Bohuslav Blažek: Tři pokusy, jak umrtvit divadlo a tři pokusy o jeho oživení⁶⁵. Jednotlivé eseje se dotýkaly vždy nějakého aktuálního divadelního problému nebo situace.

Fejeton „Divadelních novin“ vycházel v letech 1992 – 1995. Prvním uveřejněným fejetonem byl Pozdrav Josefa Topola⁶⁶. Další fejetony pro „Divadelní noviny“ napsali mimo jiné Jiří Suchý, Zdeněk Mahler, Sergej Machonin, Miroslav Horníček, Ludvík Kundera, František Pavlíček, Josef Škvorecký, Milan Uhde, Eva Kantůrková, Alex Koenigsmark, Zdeněk A. Tichý nebo Zdena Salivarová. V rubrice **Ferman** se v letech

⁶³ Divadelní noviny 2008, č. 12, s. 7.

⁶⁴ Divadelní noviny 1992, č. 3, s. 7.

⁶⁵ Divadelní noviny 1992, č. 6, s. 7.

1992 – 2000 (nejprve na straně 2, později na straně 11) objevovaly aktuální informace z divadel (např. o nově příchozích členech souboru, o chystaných akcích a premiérách apod.). Podobně je zaměřená pozdější rubrika **Ze šaten a okolí** (o ní více dále).

První **Konfrontaci** v nultém čísle ročníku 1992 uvedla redakce „Divadelních novin“ těmito slovy: „*Smysl této rubriky předznamenává její záhlaví. Pozitivním mottem budiž sladkokyselý fakt, že divadelních názorů a pravd je vícero a jejich spravedlivé rozsouzení efemérní vidinou.*“⁶⁷ „Divadelní noviny“ tedy daly příležitost - vždy dvěma osobnostem s rozdílnými názory - vyjádřit se k určitému problému. Rubrika se objevovala do roku 1998. Nejdříve měla podobu dvou vzájemně oddělených rozhovorů. Později byl za konfrontaci považován i rozhovor redaktora s dotazovaným (to znamená, že pod hlavičkou Konfrontace byl otištěn pouze jeden text). Tuto rubriku od ostatních podobně zaměřených odlišuje vyšší počet otázek (na rozdíl od Otázky pro), jejich přítomnost (na rozdíl od Názoru) nebo fakt, že rozhovory se dvěma konfrontovanými jsou vedeny odděleně (na rozdíl od Polemiky nebo Kulatého stolu).

Kritika od počátku do současnosti tvoří dominantu obsahu „Divadelních novin“. Kromě členů redakce se na hodnocení současné divadelní produkce podílí celá řada spolupracovníků. Za všechny jmenujme např. Vladimíra Justa, Zdeňka Hořínska, Janu Paterovou, Zdeňka A. Tichého, Pavla Janouška, Janu Machalickou a další. Část premiér tedy pokrývá redakce a část její spolupracovníci (redaktoři se na poradě dohodnou na tom, kdo půjde na jakou akci a co přenechají svým spolupracovníkům). Na první pohled se zdá, že se redakce snaží navštívit všechny nově uváděné inscenace. To ovšem není technicky vůbec možné, pokud uvážíme rozsah časopisu, jeho periodicitu i množství premiér (např. v roce 2007 to bylo 582 premiérových představení⁶⁸). Je ale třeba zdůraznit, že „Divadelní noviny“ uveřejňují kritiky z divadel malých i velkých, pražských i oblastních, klasických i alternativních. Během existence „Divadelních novin“ se proměnila i tato rubrika. Vzhledem ke zvýšení počtu stran v roce 1999 se zvýšil i počet kritik. Zároveň se ale zmenšil jejich rozsah. Samostatnou kritickou rubrikou jsou od roku 1999 **Festivaly a přehlídky**. Zde čtenáři najdou kritiky představení většiny významných divadelních festivalů konaných v České nebo Slovenské republice jako jsou např. 4+4 dny v pohybu, Divadelní Nitra, Divadlo evropských regionů Hradec Králové, Pražský divadelní festival německého jazyka,

⁶⁶ Divadelní noviny 1992, č. 0, s. 1.

⁶⁷ Divadelní noviny, 1992, č. 0, s. 3.

⁶⁸ Statistika kultury 2007, NIPOS, k dispozici na:

...Příští vlna/Next wave..., Jiráskův Hronov, Na hranici, Ostravar, Přelet nad loutkářským hnízdem, Dítě v Dlouhé, Grandfestival smíchu Pardubice, Divadlo Plzeň, Slovenské divadlo v Praze, ale i MFF Karlovy Vary nebo Tanec Praha a další. Jakési minirecenze nebo minoritky přinášela v letech 1999 – 2000 také rubrika **V neposlední řadě**.

Názor byl nepravidelnou rubrikou, která se objevovala v letech 1992 – 1997 vždy na straně 3. Šlo o větší články, které shrnovaly autorovy názory na v dané době aktuální téma (téma, o kterém se hovořilo) – situace a směřování českého divadla po sametové revoluci, udílení grantů, krize návštěvnosti apod. V této rubrice se objevil např. názor Václava Königsmarka Divadlo v pasti⁶⁹, Petra Pavlovského Permanentní krize – právě teď a tady⁷⁰, Jiřího P. Kříže Divadelní bitvy pokračují⁷¹, Libora Ládka Autorské právo a bezpráví⁷² nebo Richarda Ermla Magistrát Léta Páně 1995⁷³ a jiné. „Divadelní noviny“ takto přispívali do diskusí, které se stran divadelní kultury a jejích problémů v příslušném období vedly. Další pravidelnou rubrikou je **Otázka pro**. Své místo měla v každém čísle „Divadelních novin“ od jejich vzniku až do roku 1997. Členové redakce každých čtrnáct dní na straně 2 pokládali jednu aktuální otázku (po každé jinou) některému z kulturních činitelů, např. Otázka pro Karla Drgáče, ředitele Státní opery Praha: Pane řediteli, jak se díváte na současný stav jednání o další existenci Státní opery a jak v tomto kontextu vidíte její i svou uměleckou budoucnost?⁷⁴; Otázka pro prof. Miloslava Klímu: Ke dni 18. 2. skončilo vaše funkční období jako děkana DAMU. Neopouštíte potápějící se loď?⁷⁵; Otázka pro Tomáše Bendu, jednoho z organizátorů mezinárodního festivalu Činoherního studia v Ústí nad Labem „Les divokých sviní“: Co znamená název festivalu a o co v něm jde?⁷⁶; Otázka pro PhDr. Zuzana Brabencovou, vedoucí odboru kultury pražského magistrátu: Vaším prvním „viditelným“ krokem bylo přímé jmenování ředitelky Městských divadel pražských – po odvolaném řediteli Linhartovi. Znamená to, že magistrát bude upouštět od dosud převládající praxe konkurzů a výběrových řízení na místa ředitelů? Jinými slovy – mohou se městem zřizovaná divadla dočkat prostřednictvím vašeho odboru nějaké nové magistrátní

http://new.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2009/03/statistika_kultury_2007.pdf

⁶⁹ Divadelní noviny 1993, č. 5, s. 3.

⁷⁰ Divadelní noviny 1993, č. 12, s. 3.

⁷¹ Divadelní noviny 1997, č. 9, s. 3.

⁷² Divadelní noviny 1993, č. 10, s. 3.

⁷³ Divadelní noviny 1995, č. 19, s. 3.

⁷⁴ Divadelní noviny 1994, č. 19, s. 2.

⁷⁵ Divadelní noviny 1994, č. 6, s. 2.

⁷⁶ Divadelní noviny 1997, č. 11, s. 2.

politiky?⁷⁷ nebo Otázka pro Ondřeje Černého, ředitele Divadelního ústavu Praha: Jaké máte – jakožto nový ředitel Divadelního ústavu – plány? Jaké změny se dají očekávat?⁷⁸.

Ještě v roce 1997 se na stránkách „Divadelních novin“ objevovala rubrika **Panorama**. Jejich součástí byla od počátku. Pravidelně přinášela články na témata související s oblastí divadla, např. recenze filmů, divadelní portréty měst, informace o divadelních akcích a událostech nebo menší portréty umělců různých profesí (i zahraničních). Dnes má časopis obdobně laděnou rubriku **Kontext**. Obsahově podobná je i rubrika **Přesahy**. Stejně jako Panorama vycházela v „Divadelních novinách“ od počátku a skončila v roce 1997. Mnohem více se ale věnovala ostatním médiím – televizi, filmu a rozhlasu, např. Jiří Daněk: Je televizní herectví vejcem nebo slepicí?⁷⁹.

Reportáž je další stálíci „Divadelních novin“. Objevuje se nepravidelně od prvního ročníku do současnosti. Je vázána na osobní účast autora na nějaké akci např. Zdeněk A. Tichý: Večer Sazky a Divadelních novin za zvuku tereminvoxu⁸⁰ (tento článek referuje o průběhu ceremoniálu udílení Cen Sazky a Divadelních novin) nebo pouze reflektuje a poukazuje na průběh nějaké aktuální kauzy např. Richard Erml: Smutný příběh Pavla Landovského v podkroví Národního divadla⁸¹ (tato kauza, která proběhla i ostatními médii, se týká připravované hry Pavla Landovského Pro tentokrát zbohatneme, kterou šéf činohry Michal Dočekal stáhl krátce před premiérou v Divadle Kolowrat.).

Dalším ze stěžejních prvků „Divadelních novin“ je **Rozhovor**. Objevuje se pravidelně od prvních čísel a za dobu existence časopisu prošel výraznou proměnou. Nejprve byl pouze jednostránkový a situovaný do druhé poloviny čísla. Postupně došlo jak k jeho rozšíření, tak k jeho přesunu. Nyní se rozhovory objevují na prostřední dvojstraně „Divadelních novin“ a velká fotografie zpovídaného tvoří titulní stranu. V posledních letech poskytli rozhovor např. Radek Brzobohatý, Miroslav Táborský, Jitka Čvančarová, Daniela Šinkorová, Jiří Langmajer, Ivan Trojan, Klára Apolenářová, Jiří Korn, Petr Zuska, Ivan Vyskočil a další. Rozhovory tedy poskytují převážně čeští herci, ale i tanečníci, režiséři, dramatikové a další. Redakce se snaží představovat nejen osobnosti známé z televize, filmů, pražských divadel, ale i z divadel oblastních. Zpovídajícími jsou jak redaktoři „Divadelních novin“, tak jejich spolupracovníci (např.

⁷⁷ Divadelní noviny 1995, č. 12, s. 2.

⁷⁸ Divadelní noviny 1996, č. 5, s. 2.

⁷⁹ Divadelní noviny 1993, č. 12, s. 7.

⁸⁰ Divadelní noviny 2006, č. 17, s. 10.

⁸¹ Divadelní noviny 2006, č. 22, s. 10.

Zdeněk A. Tichý nebo Jana Paterová a další). Rozhovor bývá doplněn o okénko, ve kterém se k dané osobnosti vyjádří některý z jejích spolupracovníků.

Dramatické a divadelní tvorbě za hranicemi České republiky jsou věnovány dvě rubriky **Zahraničí** a **Zahraničí – rozhovor**. Přinášejí informace o zahraničních festivalech, akcích a událostech, pokoušejí se zmapovat různé scény (např. londýnskou divadelní scénu) nebo představit nejrůznější zahraniční umělce. Na rozdíl od předcházejícího období (tedy před rokem 1989) tvoří převážnou část rubriky materiály ze západní Evropy.

Záznamy, dokumenty, deníky jsou další stálíci „Divadelních novin“, neboť zde mají své místo od prvního čísla až dodnes. Jak už název rubriky napovídá, vycházejí zde (nejčastěji na pokračování) vzpomínky, korespondence nebo deníkové zápisy osobností spjatých s divadlem a uměním vůbec. V roce 1994 to byly mj. vzpomínky Jiřího Suchého Mně se to jevílo takto⁸². O rok později Rozhovory s Voskovcem Michala Schonberga⁸³, v roce 1996 Rozhovory s Fellinim⁸⁴. Dále například Zdeněk Hořínek: Moje klikatá cesta k divadlu⁸⁵, Miroslav Horníček: Korespondence s neznámými adresáty⁸⁶, Josef Herman: Ladislav Županič je v Karlíně doma⁸⁷ nebo Richard Erml: Devátý život Vilmy Cibulkové⁸⁸. Od roku 1998 nese tato rubrika název **Paměti, deníky, záznamy**.

Divadelní plakát (dějiny) je název rubriky, která se objevovala v letech 1993 – 1997 pravidelně (vždy v 21 číslech „Divadelních novin“) na straně 11. Poprvé v čísle 4 ročníku 1993. V prvních dvou letech byl autorem příspěvků Josef Kroutvor, zbytek je dílem Petra Štembery. Krátký sloupek textu věnovaný autorovi plakátu, pozadí vzniku nebo charakteru inscenace je doprovázen reprodukcí zmiňovaného plakátu a uveden v černém rámečku. Se změnou autora nedošlo k proměně textu. Rubrika se pokouší zmapovat dějiny divadelního plakátu v 19. a 20. století. Obdobně byly koncipovány (i když s jiným autorem) i rubriky Dějiny divadelní fotografie a Divadelní kostým.

Dějiny divadelní fotografie vycházely v roce 1998 opět pravidelně na straně 11. Rubrika je konstruována tak, aby ukázala čtenářům „Divadelních novin“ známé i méně známé fotografie herců, resp. inscenací, a krátce představila jejich autory. Autorkou

⁸² Divadelní noviny 1994, č. 1 – 6, s. 12.

⁸³ Divadelní noviny 1995, č. 9 – 13, s. 12.

⁸⁴ Divadelní noviny 1996, č. 14 – 17, s. 12.

⁸⁵ Divadelní noviny 1996, č. 18 – 21, s. 12.

⁸⁶ Divadelní noviny 1996, č. 3 – 5, s. 12.

⁸⁷ Divadelní noviny 2001, č. 1 – 4, s. 16.

⁸⁸ Divadelní noviny 2005, č. 17 – 22, s. 16.

všech komentářů je Věra Ptáčková. Ta je ostatně také výhradním tvůrcem rubriky **Scénografie – dějiny**, která se objevovala opět na předposlední straně (tentokrát už je to ovšem strana 15) po celý rok 1999. I zde je čtenářům předložen scénický návrh nebo fotografie scény určité inscenace realizované v 19. nebo 20. století. Ta je pak opět doplněna komentářem představujícím jednotlivé scénografy.

Rubrika **Divadelní kostým** se na stránkách „Divadelních novin“ objevovala pravidelně v každém čísle ročníku 2000 (celkem tedy 22 článků). Autorkou všech příspěvků je i tentokrát bývalá členka redakční rady Věra Ptáčková. Články měly své stále místo na straně 15 a věnovaly se jak významným osobnostem českého kostýmního výtvarnictví, tak i jednotlivým kostýmům, které pro autorku představovaly posun ve vývoji.

Od roku 1996 se v „Divadelních novinách“ objevovaly dvě nové rubriky: **Bez lítosti** a **Můj tip**. Zde členové redakce v několika krátkých řádcích doporučovali nebo naopak odrazovali od návštěvy některé z nových divadelních inscenací. Rubrika se objevovala pravidelně ještě během roku 1998. V roce 2004 přinesly „Divadelní noviny“ poprvé podobně koncipované rubriky **Sukces měsíce** a **Propadák měsíce**, doprovázené rubrikou **Osobnost měsíce**. Tento titul uděluje redakce dodnes vždy jednou měsíčně inscenacím nebo jednotlivým osobnostem. Platí ovšem, že titul nemusí být udělen.

V roce 2001 v rubrice **Herci minulého století** osobnosti české divadelní vědy a kritiky (František Černý, Ludmila Kopáčová, Alena Urbanová, Zdeněk Hedbávný, Josef Herman, Vladimír Just, Vladimír Justl, Jan Kolář, Radmila Hrdinová, Jindřich Černý, Jaroslav Vostrý) představují veliké osobnosti českého divadla, např. Eduarda Vojana, Marii Hübnerovou, Zdeňka Štěpánka, Leopoldu Dostalovou, Petra Čepka a další. Články byly koncipovány jako medailony zaměřené na tvorbu daného herce/herčky a vycházely pravidelně na straně 15 (celkem 22 článků).

Sloupek je součástí „Divadelních novin“ od počátku do současnosti. Dříve měl nepravidelný charakter, od roku 2004 existuje jeho dnešní standardizovaná podoba (pravidelně v každém čísle). Během roku se střídá několik autorů: Irena Obermannová a Milan Uhde (2004), Alexandra Berková a Milan Uhde (2005 – 2006), Alexandra Berková a Miloš Urban (2007) a Alexandra Berková, Irena Dousková a Miloš Urban (2008). Od počátku také redakce otiskuje dopisy čtenářů, ale teprve v roce 2001 vznikla pravidelná rubrika **Ohlasy**. Zde se uveřejňují nejčastěji reakce na články, komentáře, doplnění, uvádění na pravou míru. Často následuje další reakce. Nejde o dopisy od běžných čtenářů, ale od odborné veřejnosti.

V roce 2002 se novinkou stala rubrika, se kterou se v „Divadelních novinách“ setkáváme dosud, **Opožděné dopisy** (nyní pod názvem **Dopisy bez hranic**). Šlo o fiktivní dopisy, které žijící osobnosti českého divadla (potažmo české kultury) adresovaly již zemřelým, českým i zahraničním kolegům. Se změnou názvu se proměnilo i zadání a dopisy dnes mají i žijící adresáty. Mají většinou charakter sdělení, které autoři nestačili vyjádřit osobně – obdiv, solidarita a podpora, pochopení apod. Jako příklady můžeme uvést např. Antonín Procházka: Miroslav Horníček⁸⁹, Jiří Bartoška: Evald Schorm⁹⁰, David Prachař: Samuel Beckett⁹¹, Tomáš Töpfer: Divadlo Na Fidlovačce⁹² nebo Jiří Suchý: Jára Kohout⁹³. Těmto dopisům je standardně věnováno místo v každém čísle „Divadelních novin“ na předposlední straně 15.

V roce 2004 se čtenáři „Divadelní novin“ mohli poprvé setkat s rubrikou **Burza**. Ta v sobě zahrnuje několik menších podrubrik – **Přečetli jsme** nebo **Ze šaten a okolí**. Objevuje se pravidelně v každém čísle na straně 14. Rubrika **Přečetli jsme** měla svého předchůdce v Kratochvilném čtení z denního tisku, které vycházelo v prvních letech existence časopisu. Rubrika je složena z úryvků vybraných z denního tisku a časopisů (v předchozích čtrnácti dnech), které se nějakým způsobem dotýkají divadla nebo divadelních umělců. Autor se skrývá pod značkou MEDIUS. **Ze šaten a okolí** je rovněž pravidelnou součástí „Divadelních novin“. V každém čísle přináší informace o dění v určitém divadle i o životě jeho herců. Od roku 2006 se zde objevuje i **Knižní recenze** (jejím předchůdcem bylo **Vyšlo o divadle**). Zde jsou hodnoceny nové knihy o divadle nebo s divadlem související.

Podobnou rubrikou obsahující podrubriky je **Kronika**. V „Divadelních novinách“ se vyskytuje od roku 2001 do současnosti. V jejím rámci jsou pod příslušnými daty uváděny akce a události, které se odehrály během předchozích čtrnácti dnů (tedy zpětně). Čtenáři se zde mohou také dozvědět, kdy co vyšlo o divadle, nebo obsah nové „Divadelní revue“ či „Světa a divadla“. V rámci Kroniky je vedena rubrika **TV glosář** (rovněž od roku 2001 dodnes), ve které redaktoři hodnotí některé televizní pořady v daném období. Kronice jsou pravidelně vyhrazeny strany 2 – 3.

V roce 2005 se poprvé objevila rubrika **Historie**. Její místo je na straně 10. Zde redakce nepravidelně uveřejňuje studie z historie českého divadla např. Jaromír Kazda:

⁸⁹ Divadelní noviny 2002, č. 1, s. 15.

⁹⁰ Divadelní noviny 2002, č. 12, s. 15.

⁹¹ Divadelní noviny 2004, č. 1, s. 15.

⁹² Divadelní noviny 2004, č. 20, s. 15.

⁹³ Divadelní noviny 2006, č. 13, s. 15.

Čtyři aféry českých hereček z 19. století⁹⁴ nebo Petr Pavlovský: Počátek normalizace v Národním divadle očima stalinisty⁹⁵. Často jde o sporné kauzy.

Jak to vidím já je rubrika, která je poměrně mladou součástí dnešních „Divadelních novin! (od roku 2007). Každých čtrnáct dní zde dostane některá s osobností spjatých s českým divadlem prostor, ve kterém sdělí, co v poslední době četla nebo viděla, kam se podívala nebo co ji zaujalo. Pravidelné místo této rubriky je na straně tři a své odpovědi poskytli mimo jiné např. Jan Burian, Jan Dolanský, Bára Hrzánová, Kateřina Macháčková, Alice Nellis, Jan Přeučil, Andrea Kalivodová, Daniela Fischerová, Jan Jiráň, Ivan Martin Jirous, Jaroslav Rudiš nebo Eva Salzmannová. Ve stejném roce se také objevily **Legendy ze šedesátých**. Portréty herečkových hvězd let šedesátých (Vlasta Fabianová, Jiří Šlitr, Irena Kačírková, Marie Vášová, Miloš Kopecký, Jan Libíček, Karel Höger, Ladislav Fialka, Vlastimil Brodský, Slávka Budínová, Václav Voska, František Filipovský, Valtr Taub, Miroslav Horníček, Rudolf Hrušínský, Josef Kemr, Dana Medřická a Miroslav Macháček) si mohli čtenáři nepravidelně přečíst na straně 14. Autorkou všech příspěvků je Alena Urbanová. Rubrika skončila v roce 2008. Dalšími nepravidelnými rubrikami byla **Malá divadelní topografie**, která v roce 2000 představovala malé a nové divadelní prostory, např. Roxy, Krytové divadlo, A Studio Rubín a další a **Nezávislá scéna** (2001 – 2003). Ta přinášela články o aktuálních událostech, akcích a premiérách na nezávislé scéně.

Studánka múz vycházela v letech 1995 – 1997. První vydání bylo uvedeno těmito slovy: „*Od tohoto čísla jsme se rozhodli pustit se do divadelních klubů (střídat se budou s fejetony). Možná už jejich sláva a význam dávno minuly, tak jako ještě dříve vypršel čas uměleckých kaváren hospod a barů. Jenomže na rozdíl od literárního hledání ztraceného času, má divadlo tu výhodu, že se musí odehrávat právě dnes, v tento večer, kdy se prostě na představení musí sejít herci a jejich diváci, aby se vůbec mohlo začít. /.../“⁹⁶. Rubrika představila celou řadu divadelních klubů např. Činoherní klub, A Studio Rubín, Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, Horácké divadlo Jihlava nebo Divadlo Rokoko a další. Autory článků jsou například Richard Erml, Vladimír Hulec, Zdeněk A. Tichý, Lucie Němečková, Marek Pivovar, Jan Kolář a další.*

Glosy, poznámky, informace (resp. **Glosy**) byly od roku 1992 do roku 2001 pravidelnou součástí „Divadelních novin“. Jejich místo bylo na straně 3. Glosátory byli

⁹⁴ Divadelní noviny 2005, č. 5, s. 10.

⁹⁵ Divadelní noviny 2005, č. 13, s. 10.

⁹⁶ Divadelní noviny 1995, č. 1, s. 2.

nejčastěji členové redakce. Ti se zde vyjadřovali k různým akcím, událostem nebo sporům. Funkci této rubriky supluje nyní částečně Kronika. Podobně jako Glosy funguje také **Komentář**. Ten se objevuje od roku 2001, pravidelně v každém čísle na straně 2. Rozsah textu je větší než u glosy a tématem je vždy nějaká aktuální situace či problém. Zbývá ještě připomenout nepravidelnou rubriku **Pohled** (1992 - 2000), ve které autoři vyjadřovali své názory, hodnocení a soudy o jednotlivých hereckých osobnostech a jejich umění.

Polemika a **Kulatý stůl** jsou nepravidelnou součástí „Divadelních novin“ už od prvních ročníků. Přesto se v poslední době objevují spíše ojediněle. Pro obě je typické střetávání různých lidí a názorů vedoucí jak ke kooperaci, tak k neshodě. V rubrice Kulatý stůl se objevily například rozpravy V divadle není vyloučeno nic. Dramatici o divadle.⁹⁷; O kritice v čase nula⁹⁸; Pěvecké herectví – Kulatý stůl DN o operním herectví⁹⁹ nebo naposledy Lucie Němečková: Africké masky: duchové, božstva, svědomí a identita¹⁰⁰. Příkladem polemiky je např. Herectví nebo animování (Jan Císař, Jan Dušek, Věra Galatíková, Jana Hlaváčová, Radovan Lukavský, Boris Rösner, Eva Salzmanová, Jaroslav Vostrý)¹⁰¹; Pavel Kohout: Otevřený dopis českého dramatika ředitelce Vinohradského divadla¹⁰² a navazující Kauza Nuly: Divadlo na Vinohradech odpovídá na dopis českého dramatika¹⁰³; Objektivní kritika nebo monolog bohyně zloby? – Miroslav Pospíšil, Eva Randová, Helena Havlíková, Josef Herman¹⁰⁴; Miloš Smetana: Kritici a zkažený žaludek¹⁰⁵ nebo Josef Štochl: Recenze nebo kádrový posudek?¹⁰⁶.

Poslední rubrikou, o které je třeba se zmínit, je **Čtení na léto** a **Čtení na zimu**. „Divadelní noviny“, přestože svou periodicitu odvozují od kalendářního roku a nikoli od divadelní sezóny, respektují divadelní provoz a zachovávají letní prázdniny. Proto svým čtenářům již od počátku předkládají v posledním předprázdninovém čísle přílohu – nejčastěji to jsou velké rozhovory nebo vzpomínkové články v rozsahu několika

⁹⁷ Divadelní noviny 1994, č. 17, s. 1.

⁹⁸ Divadelní noviny 1993, č. 11, s. 6 – 7.

⁹⁹ Divadelní noviny 1997, č. 5, s. 6.

¹⁰⁰ Divadelní noviny 2005, č. 10, s. 8 - 9.

¹⁰¹ Divadelní noviny 2000, č. 8., s. 11.

¹⁰² Divadelní noviny 1998, č. 20, s. 10.

¹⁰³ Divadelní noviny 1998, č. 22, s. 10.

¹⁰⁴ Divadelní noviny 1996, č. 22, s. 7.

¹⁰⁵ Divadelní noviny 1996, č. 8, s. 3.

¹⁰⁶ Divadelní noviny 1995, č. 19, s. 1.

dvoustran. Předchůdcem této rubriky byla **Povídka na léto**. V souvislosti s větším úsekem volna v období okolo Vánoc vznikla také obdobná tradice Čtení na zimu.

3. Proměny redakce a redakční rady

3.1 Redakce

Když v roce 1992 vyšlo první číslo nových „Divadelních novin“, stál v jejich čele šéfredaktor Jan Kolář. Zbytek redakce tvořili: Richard Erml, Vladimír Procházka, Helena Suchařípová a Barbora Topolová. Zatímco dva prvně jmenovaní v „Divadelních novinách“ setrvali až do dnešních dní, zbytek redakce prošel několikerou proměnou. V současnosti je tedy tvoří šéfredaktor Jan Kolář, Richard Erml, který má na starosti kritiku a od roku 2001 funguje také jako zástupce Jana Koláře, Josef Herman (hudební divadlo), Vladimír Hulec, který se specializuje na publicistiku a zahraničí a Jan Kerbr (kritika). Proměny redakce „Divadelních novin“ tak, jak jsme je vypořizovali z analyzovaných čísel časopisu, shrnuje následující tabulka.

Jméno	Zaměření	Doba působení
Bek, Mikuláš	hudební divadlo	1994 -1995
Erml, Richard	publicistika, od r. 1995 kritika, od r. 2001 zástupce šéfredaktora	1992 - dosud
Herman, Josef	hudební divadlo	1998 - dosud
Hulec, Vladimír	publicistika, zahraničí	1994 - dosud
Kerbr, Jan	kritika	2001 - dosud
Kolář, Jan	šéfredaktor	1992 - dosud
Mikulka, Vladimír	kritika	2000 - 2008
Procházka, Vladimír	kritika	1992 – 1998
Reslová, Marie	kritika	2000 - 2001
Suchařípová, Helena	zástupce šéfredaktora	1992 - 2001
Topolová, Barbora	kritika	1992 - 1995

Mikuláš Bek (*1964) je dnes docentem Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Specializuje se na hudební sociologii, dějiny novější hudby a hudební analýzu. Působil v České hudební radě. V „Divadelních novinách“ se věnoval zejména hudebnímu divadlu.

Richard Erml (*1961) vystudoval dramaturgii a scenáristiku na FAMU. V osmdesátých letech pracoval jako topič ve vinohradské nemocnici. Jako redaktor

působil už v divadelním časopise „Scéna“. Roku 2002 vyšla v nakladatelství Petrov jeho prozaická prvotina *Zuzanka a tibetské velehory (deník ze svatební cesty v dopisech)*. V „Divadelních novinách“ se nejdříve věnoval publicistice, od roku 1995 se zabývá kritikou a v roce 2001 se stal zástupcem šéfredaktora.

Josef Herman (*1955) je předsedou Jednoty hudebního divadla a členem České hudební rady. Spolupracoval na vydání sborníku Alfred Radok mezi filmem a divadlem. Jako autor je podepsán pod knižní premií „Divadelních novin“ Vy si mne s někým pletete. Píše převážně o hudebním divadle (opera, muzikály).

Vladimír Hulec (*1958) vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu UK v Praze a v divadle sám aktivně působil. Spolupracuje s dalšími periodiky (např. Reflex). V roce 2000 založil s Janem Dvořákem revui nezávislé kultury Orghast. Jako porotce a lektor se účastní mnoha divadelních přehlídek (profesionálních i amatérských). Knižně vydal např. publikaci Příští vlna – Next Wave (spoluautor Jan Dvořák) nebo knihu rozhovorů Skoč do propasti. Je také spoluautorem monografií režisérů Vladimíra Morávka (U nás nudou neumřete) a Ivana Rajmonta (Ivan Rajmont). Od 1994 je kurátorem každoročně konaného pražského festivalu ...příští vlna/next wave...

Jan Kerbr (*1948) vystudoval sociologii a filozofii na FF UK v Praze. Pracoval jako knihkupec, knihovník a vysokoškolský pedagog. Členem redakce „Divadelních novin“, kde se věnuje divadelní kritice, je od roku 2001.

Jan Kolář (*1948) působil koncem osmdesátých let v divadelních časopisech „Scéna“ a „Dramatické umění“. Šéfredaktorem „Divadelních novin“ je od roku 1992. Je také porotcem na Grandfestivalu smíchu v Pardubicích.

Vladimír Mikulka je spoluautorem knižní antologie nejlepších textů Kulturně divadelního spolku Puchmajer s názvem Kulturně divadelní spolek Puchmajer. (Veselé hřbitůvky aneb Život v pohodě). Vystudoval divadelní vědu na FF UK v Praze. Kromě „Divadelních novin“ publikuje v časopisech „Divadelní revue“, „Svět a divadlo“ a „Revolver Revue“.

Vladimír Procházka vystudoval divadelní vědu na FF UK. Pracoval jako dramaturg v Činoherním klubu v Praze. Od roku 1999 je jeho uměleckým šéfem a ředitelem. Během svého působení v redakci „Divadelních novin“ se věnoval kritice.

Marie Reslová (*1958) je autorkou biografie Emílie Vašáryové – stále na cestě a spoluautorkou knihy J. A. Pítínský: Od Ameriky k Daliborovi. Je dramaturgyní divadla Ta Fantastika v Praze. V „Divadelních novinách“ působila jako kritička.

Helena Suchařípová (*1937) byla v letech 1991 -1993 šéfredaktorka „Scény“ (od r. 1990 zástupkyně šéfredaktora), působila také v redakci časopisu „Dramatické umění“ a v letech 1969 – 1970 byla poslední redakční tajemnicí časopisu „Divadlo“. V „Divadelních novinách“ pracovala jako zástupkyně šéfredaktora. Je autorkou monografií Jany Hlaváčové a Radoslava Lukavského.

Barbora Topolová (*1962) je divadelní kritička a teoretička, která nyní působí v redakci konkurenčního titulu „Divadelní revue“. V listopadu 2008 byla jmenována do komise pražského magistrátu, která má za úkol posuzovat kulturní granty pro rok 2009.

3.2 Redakční rada

První redakční radu „Divadelních novin“ tvořili: dramatička Helena Albertová, herec a pedagog František Derfler, dramaturg Jaroslav Etlík, literární a divadelní vědec Vladimír Justl, hudební skladatel Jan Klusák, divadelní vědci Štěpán Otčenášek a Jana Patočková, absolvent katedry režie, dramaturgie a organizace divadla na DAMU Michal Preininger, Věra Ptáčková a dramaturg a dramatik Jan Vedral. Jejím předsedou byl dramaturg a divadelní historik Otakar Roubínek. Po jeho smrti (3. října 1992) jej vystřídal nejen jako člena, ale i jako předsedu dramaturg a divadelní historik Josef Balvín. Spolu s ním vstoupil do rady i dramaturg Jaroslav Vostrý. Proměny ve složení redakční rady zachycuje následující tabulka. Rada zanikla v roce 1998 v souvislosti se změnou vydavatele „Divadelních novin“ (z Divadelního ústavu na Společnost pro Divadelní noviny).

Jméno	Doba působení
Albertová, Helena	1992 – 1997
Balvín, Josef	1992 - 1997
Derfler, František	1992 - 1997
Etlík, Jaroslav	1995 - 1997
Justl, Vladimír	1992 - 1997
Klusák, Jan	1992 - 1997
Otčenášek, Štěpán	1992 - 1997
Patočková, Jana	1992 - 1994
Preininger, Michal	1992 -1997
Ptáčková, Věra	1992 -1997
Roubínek, Otakar	1992
Suchomelová, Jaroslava	1995 - 1997
Šormová, Eva	1995 - 1997
Topolová, Barbora	1995 - 1997
Vedral, Jan	1992 - 1993
Vostrý, Jaroslav	1992 -1997

Pro úplnost ještě musíme doplnit, že v roce 1995 se redakční rada rozrostla o divadelní vědkyně Jaroslavu Suchomelovou, Evu Šormovou a kritičku a teoretičku Barboru Topolovou.

V. Závěr

Na počátku této práce jsme si stručně ukázali vývoj divadla ve druhé polovině 20. století a v dalších kapitolách jsme se věnovali vývoji divadelních periodik ve stejném období. Naším cílem přitom bylo vytvořit pozadí, na kterém můžeme přiblížit vznik „Divadelních novin“, a ukázat si, z jakých tradic při jejich tvorbě redakce vychází, jaká je v současnosti situace na trhu divadelních periodik i představit současnou konkurenci tohoto časopisu. Pokusme se nyní tyto poznatky utřídit a shrnout.

„Divadelní noviny“ vznikly v roce 1992 jako poslední z první vlny divadelních periodik (připomínáme: „Divadelní revue“ – 1989; „Svět a divadlo“ – 1990). Své konkurenty tedy dobře znaly. „Divadelní revue“ se od počátku profiluje jako periodikum zaměřené převážně na odbornou veřejnost. Tím je dán i její obsah – převážně historické studie orientované na různorodou problematiku divadla (např. vývoj divadla, typy divadla, encyklopedie divadelních scén, slovník divadelní terminologie apod.) a reflexe nově vydávané divadelní literatury. „Svět a divadlo“ se naopak orientuje na současnou divadelní problematiku, ale jak už z názvu vyplývá, v širším světovém kontextu (velký prostor je proto věnován zahraničnímu divadelnímu dění). Nejen tyto „soupeři“ určili výslednou podobu „Divadelních novin“. Ty totiž navazovaly jak na stejnojmenný časopis ze šedesátých let, tak na čerstvě (1992) zaniklou „Scénu“. Oba tyto tituly („staré“ „Divadelní noviny“ a „Scénu“) spojovalo mnohé – vydavatel, formát, vizuální podoba i obsahové těžiště (kritika). To vše, pochopitelně s výjimkou vydavatele, převzaly i nové „Divadelní noviny“.

Pokud bychom chtěli pokračovat ve srovnávání „Divadelních novin“ s konkurencí („Divadelní revue“, „Svět a divadlo“ a od roku 2002 také „Disk“), je ovšem otázkou, zda je možné uvažovat o konkurenci vzhledem k tomu, že všechny tituly jsou profilovány odlišným způsobem a cíleny na jiné publikum, musíme konstatovat, že „Divadelní noviny“ mají ze zmiňovaných titulů nejvyšší náklad a nejširší předplatitelskou základnu. To je dáno tím, že jsou určeny, jak stojí v podtitulu, „divadelníkům a jejich divákům“. Jejich čtenářem tedy není jen odborná veřejnost, ale i veřejnost laická, která se rekrutuje nejčastěji z návštěvníků divadel. „Divadelní noviny“ také vycházejí nejčastěji – každých čtrnáct dní. Oproti ostatním dvouměsíčníkům a čtvrtletníkům ovšem mají nevýhodu menšího rozsahu.

Z výše zmiňovaného je patrné, že „Divadelní noviny“ mohou lákat své čtenáře na čtenější vydání, které by mělo být zárukou aktuálnosti časopisu, a zároveň na nižší cenu. Ovšem právě zaměření se na širší a tedy i laickou veřejnost v sobě nese úskalí spojené

s trivializací obsahu časopisu. „Divadelní noviny“ jsou tak nuceny přizpůsobovat se do určité míry vkusu svého čtenářstva – obsah tak neustále balancuje na hraně mezi zájmem, hodnocením či reflektováním klasického a alternativního divadla. Právě tato snaha vyhovět všem, spolu s např. častějším uveřejňováním rozhovorů s mediálně známými divadelními umělci nebo s pouštěním se na tenký led řešení často i osobních sporů v rubrice Ohlasy, vede podle našeho názoru k tomu, že jsou „Divadelní noviny“, zejména podle některé části odborné veřejnosti, označovány jako jakýsi „divadelní bulvár“.

S ostatními tituly naopak „Divadelní noviny“ spojuje změna vydavatele během jejich existence. Přejít od Divadelního ústavu k občanskému sdružení Společnost pro Divadelní noviny proběhl v roce 1998 v souvislosti se změnami ve financování kultury a udělováním grantů. Obdobné změny proběhly a stále probíhají v divadlech, kde je od roku 2001 v plném proudu transformace divadel. V divadlech nastala na počátku 90. let krize návštěvnosti a lidé všeobecně vydávají méně peněz na kulturu. Řada nově vzniklých divadelních projektů na to doplatila. Zdá se, že na prahu nového tisíciletí byla tato krize zažehnána.

Pokud se zaměříme na obsah „Divadelních novin“, nalezneme dva významné milníky. Prvním je rok 1998 spojený se změnou vydavatele a druhým rok 2001. Sama redakce tehdy cítila potřebu časopis zmodernizovat, zatraktivnit, přiblížit jej čtenářům a posílit tak jeho pozici na trhu. K tomu mělo přispět mimo jiné např. užití barevné fotografie na titulní straně. Pro „Divadelní noviny“ vydávané Divadelním ústavem je příznačné, že věnují velký prostor úvahám o situaci divadla a o jeho budoucím směřování, což je logické, pokud uvážíme, že se nacházíme v počátcích obnovy demokracie a tržního hospodářství na našem území. Postupně přibývalo stále více rubrik zaměřených na popularizaci divadelní vědy, zejména divadelní historie. V současnosti je pro „Divadelní noviny“ typický široký kulturní záběr (tedy nejen divadlo, ale částečně také film, televize nebo literatura).

Dospěli jsme tedy k těmto závěrům. „Divadelní noviny“ mají specifické místo na trhu divadelních periodik, neboť v jejich obsahu na rozdíl od ostatních titulů převažuje kritika, a také proto, že se nezaměřují pouze na úzkou základnu divadelních vědců (ať už historiků nebo teoretiků). V případě divadelních periodik také nelze hovořit o konkurenci v pravém slova smyslu. Důvody jsou dva: jednotlivá periodika se profilují odlišně (zejména po stránce obsahové) a oblast divadelní vědy (historie, teorie i kritiky) je v našich podmínkách natolik úzká, že se s některými jmény setkáváme ve dvou i více

titulech. Přestože se časopis pokouší navázat na tradice svého stejnojmenného předchůdce z let šedesátých, ukazuje se, že toto není možné, neboť divadelní časopisy (a kulturní časopisy jako celek) nemají dnes tak rozsáhlý a značný vliv jako tomu bylo ve druhé polovině 20. století (a zejména v letech šedesátých).

Zbývá tedy dodat, že naše práce je pouze prvním krokem na dosud nepřilíživě probádaném území. Je zřejmé, že oblast divadelních periodik by si zasloužila mnohem větší pozornost, pozornost přinejmenším srovnatelnou s tou, která je věnována literárním časopisům. Pokud jde o „Divadelní noviny“, je tato práce pouze krátkou sondou. Určitě by bylo přínosné prozkoumat a porovnat např. jak vnímají „Divadelní noviny“ jejich čtenáři – diváci, herci a divadelníci a porovnat je s názory odborné veřejnosti, studenty divadelní vědy, divadelními historiky a teoretiky. Byly bychom proti rádi, kdyby naše práce mohla pomoci budoucím badatelům zorientovat se v této oblasti a rozvést naše dosavadní poznatky do větší šířky a hloubky.

Summary

Theatre Newspaper (beginnings, development and present)

We tried to introduce one of the most common Czech theatre magazine of these days in this work. The first part deals with the development of the Czech theatre in the second half of the 20th century. Then we pay attention to the development of Czech theatre magazines in the same period. We also tried to introduce some of the most important titles. Part IV is about Theatre Newspaper. This magazine has been published since 1992 and his main part is represented by theatre critique. We tried to explain the development of Theatre Newspaper as well as changes in the content and editorial staff. This research leads us to some conclusions about present situation of Theatre Newspaper. We also tried to describe its position between other contemporary theatre magazines. We used four issues (two from January and two from September) of each from sixteen (1992 – 2008) volumes of Theatre Newspaper as a material for our research. Our work includes a few graphs and tables for easier orientation and understanding.

Seznam použité literatury

Causa Divadelní noviny: k likvidaci jednoho divadelního časopisu. In Divadelní revue ročník 2, číslo 1, 1991. s. 104 – 107.

Černý, František: Divadlo v barierách normalizace (1968 – 1989). Vzpomínky. Praha 2008.

Černý, Jindřich: Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945 – 1955. Praha 2007.

Janoušek, Pavel a kol.: Dějiny české literatury 1945 - 1989. I. 1945 – 1948. Praha 2007.

Janoušek, Pavel a kol.: Dějiny české literatury 1945 - 1989. II. 1948 – 1958. Praha 2007.

Janoušek, Pavel a kol.: Dějiny české literatury 1945 - 1989. III. 1958 – 1969. Praha 2008.

Janoušek, Pavel a kol.: Dějiny české literatury 1945 - 1989. IV. 1969 – 1989. Praha 2008.

Just, Vladimír a kol.: Česká divadelní kultura 1945 – 1989 v datech a souvislostech. Praha 1995.

Karlíková, Kateřina: Nástin vývoje soukromopodnikatelského divadla po roce 1989: diplomová práce o problematice soukromopodnikatelských divadel. DAMU. Praha 1997.

Klicperová, Lucie: Transformace pražské divadelní sítě. Diplomová práce. VŠE. Praha 2003.

kol. autorů: Dějiny českých médií v datech. Rozhlas. Televize. Mediální právo. Praha 2003.

Laiske, Miroslav: Divadelní periodika v Čechách a na Moravě 1772 – 1963. I. Divadelní časopisy a programy. Praha 1967.

Nekolný, Bohumil: Divadelní systémy a kulturní politika. Praha 2006.

Nekolný, Bohumil: Divadlo v České republice po roce 1989. In Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v ČR po roce 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury (zaměření na oblast místní a regionální kultury). Praha 2005. s. 100 – 125 a 125 – 140 (dodatky).

Padraic, Kenney: Karneval revoluce: Střední Evropa 1989. Praha 2005.

Přikrylová – Knopp: Bibliografie časopisu Divadlo 1949 – 1970. Praha 1998.

Sborník statí o kultuře v České republice po roce 1989. Praha 1999.

Sborník statí o kultuře v letech 1998 – 2003. Praha 2004.

Odkazy

<http://casopisdisk.amu.cz>

<http://www.divadlo.cz/noviny>

<http://www.divadlo.cz/revue>

<http://www.divadlo.cz/sad>

<http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu-stejnopisy-sbirky-zakonu.aspx>

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Příloha 1**Přehled divadelních periodik po roce 1945**

Titul	Vycházel/vychází v letech
Acta scaenographica	1960 – 1971
Amatérská scéna	1964 - dosud
Czech and Slovak Theatre	1991 - 1993
Czech Theatre	1994 - dosud
České lidové divadlo	1946 – 1949
Československá dramaturgie	1949 – 1950
Československý loutkář	1951 - 1993
Disk	2002 - dosud
Divadelní noviny (1)	1957 - 1970
Divadelní noviny (2)	1992 - dosud
Divadelní revue	1989 - dosud
Divadelní zápisník	1945 - 1948
Divadlo	1949 - 1970
Dramatické umění	1982 - 1990
Lidová tvořivost	1950 - 1962
Loutkář	1993 - dosud
Loutková scéna	1945 - 1951
Ochotnické divadlo	1954 - 1963
Otázky divadla a filmu	1945 - 1950
Repertoár malé scény	1963 - 1971
Scéna	1976 - 1992
Svět a divadlo	1990 - dosud
Tvořivá dramatika	1990 - dosud